

DÜŞÜNCE

Sayı : 22

DÜNYA'DAN BİR HABER

Page 2

“Tony Blair ve Ortadoğu:
Irak İşgalinden Filistin
Temsilciliğine Uluslararası
Hukuk ve Meşruiyet Krizi”

- İçindekiler
- nsz
- Balfour’dan Blair’e: Batı’nın İkiyüzlü Değerler Siyaseti
- Tarihsel Arka Plan
- Balfour Deklarasyonu ve İngiltere’nin Mandatr Politikaları
- 1948 Nakba, İngiltere’nin Rolü ve Batı’nın Sessizliği
- 1956 Süveyş Krizi ve Batı’nın ifte Standardı
- Soğuk Savaş Döneminde ABD–İngiltere ve Filistin
- Çifte Standartların Kalıcılaşması
- Oslo Süreci: Barış Söylemi, Statüko Pratiği
- Yerleşimler, Abluka ve İnsan Hakları Hukukunun Askıya Alınması
- Uluslararası Hukukta “İstisna”nın Rutinleşmesi
- Tony Blair ve Irak Deneyimi
- Blair’in Siyasi Kariyerinin Başlangıcı
- 2003 Irak İşgali ve Meşruiyet Krizi
- Chilcot Raporu: Yalan İstihbarat ve Savaş Kararları
- Ebu Gureyb Hapishanesi ve İnsan Hakları İhlalleri
- Tony Blair’in Ortadoğu Dörtlüsü Temsilciliği (2007–2015)
- Atanma Süreci ve Uluslararası Beklentiler
- Ekonomik Projeler ve Batı şeria’da Kısmi İyileşmeler
- Gazze Ablukası ve Hamas’ın Dışlanması
- İsrail ile İlişkiler ve Tarafsızlık Sorunu
- Görevden Ayrılış ve Başarısızlığın Nedenleri
- 2025’te Blair’in Yeniden Gündeme Gelişi
- ABD’nin Gazze Geçiş Otoritesi Planı
- İsrail’in Yaklaşımı: Güvenilir Ortak mı, Meşruiyet Tamponu mu?
- Filistin Yönetimi (PA) ve Hamas’ın Tepkileri
- Arap Dünyasının ve Körfez lkelerinin Tutumu
- Türkiye’nin Tavrı: Garantrlk, İki Devletli zm ve Yaptırımlar
- Uygulanabilirlik Analizi: Dört Dar Boğaz
- Filistinli Rıza ve Temsil
- İsrail’in Yapısal Kısıtları
- Güvenlik Mimarisi (Uluslararası G, ekilme, Silahsızlanma)
- Finansman ve Bölgesel Sahiplik
- Türkiye’nin zel Konumu
- Diplomatik ve Ekonomik Yaptırımlar
- Resm Söylem ve BM/İİT izgisi
- Güvenlik Perspektifi ve Bölgesel Rol
- Garantrlk Sistemi nerisi
- Sonuç ve Genel Değerlendirme
- Balfour’dan Günümüze Batı’nın ifte Standardı
- Blair’in Sembolik ve Pratik Rolü: Çözücü m, Statükocu mu?
- Uluslararası Hukuk, İnsan Hakları ve İkiyüzlülük Sorunu
- Türkiye’nin Stratejik Yaklaşımı ve Alternatif Model
- Evrensel Değerler ve Hukuka Sadakatin Yeniden Tesisi

Balfour'dan Blair'e: Batı'nın İkiyüzlü Değerler Siyaseti ve Filistin'in Bitmeyen Yüzyılı

Filistin meselesi, modern uluslararası düzenin en çıplak şekilde teşhir olduğu bir alandır. Bir yandan “kural-temelli düzen”, “evrensel değerler” ve “insan hakları” söylemleri, Batı'nın siyasal söylem repertuarının merkezinde yer alır; öte yandan aynı değerler, Filistin söz konusu olduğunda ya askıya alınır ya da seçmeci biçimde uygulanır. Bu çelişki, yalnızca güncel bir mesele değil, yüzyıllık bir sürekliliktir.

1917 tarihli Balfour Deklarasyonu, bu sürekliliğin ilk ve simgesel halkasıdır. İngiltere, Osmanlı sonrası paylaşım projeleri içinde Filistin'de Yahudi ulusal yurdu vadederken, bölgenin asli unsuru olan Arap halkının siyasal haklarını görmezden gelmiş, onları yalnızca “sivil ve dinî haklar” çerçevesine sıkıştırmıştır. Bu yaklaşım, uluslararası hukukta henüz yeni şekillenmekte olan öz-belirlenim hakkının Filistin için askıya alındığı bir istisna yaratmıştır.

Mandator İngiltere'nin yönetimi (1922–1948), bu istisnayı kurumsallaştırmıştır. Filistinli Arapların isyanları “terör” ya da “güvenlik sorunu” olarak kodlanmış, Yahudi göçünü kolaylaştıran ve toprak transferini hızlandıran politikalar “modernleşme” söylemiyle meşrulaştırılmıştır. İngiltere, uluslararası yükümlülük ile sömürge çıkarları arasında tercih yaptığında, her seferinde çıkarları seçmiştir.

1948 Arap-İsrail Savaşı ve sonrasındaki süreç, Batı'nın çifte standardını daha da pekiştirmiştir. BM kararları kâğıt üzerinde kalırken, Nakba ile yüz binlerce Filistinli yerinden edilmiştir. Batılı başkentler, “insan hakları” değerlerini öne çıkardıkları diğer bölgelerin aksine, Filistinlilerin mültecilik ve yaşam hakkını “istikrarsızlık bedeli” olarak görmezden gelmiştir. 1956 Süveyş Krizi'nde İngiltere'nin, Fransa ve İsrail ile birlikte Mısır'a müdahalesi, Batı'nın çıkarları uğruna BM sistemini dahi hiçe sayabileceğini göstermiştir.

Soğuk Savaş yılları boyunca ABD, İsrail'i bölgedeki ana stratejik müttefiki hâline getirmiş; insan hakları ve özgürlük söylemi, yalnızca Sovyet blokunu hedef almak için kullanılmıştır. Filistin, bu söylemin dışında bırakılmış; uluslararası hukuk ve evrensel değerler, çıkarlar karşısında sessizce geri çekilmiştir.

1990'lar Oslo süreci, Batı'nın “barış” söylemini sahaya taşıdığı bir dönemdir. Ancak bu barış, hak temelli değil, “yönetilebilir statüko” esasına dayanmıştır. Oslo'nun ardında, İsrail'in yerleşim politikaları hızla genişlemiş; Batı ise bunu göz ardı ederek ekonomik yardımlar ve teknik reformlarla süreci “başarı” gibi sunmuştur.

11 Eylül sonrası dönemde, Batı'nın evrensel değerler siyaseti en büyük kırılmasını yaşamıştır. ABD öncülüğünde başlayan Irak işgali (2003), “önleyici meşru müdafaa” gibi hukuk dışı kavramlarla gerekçelendirilmiş; insan hakları söylemi, askeri müdahalenin meşruiyet örtüsü hâline getirilmiştir. İngiltere'nin dönemin başbakanı Tony Blair, bu işgalin en güçlü savunucularından biri olmuş; sonraki yıllarda yayımlanan Chilcot Raporu, Blair hükümetinin kamuoyunu yanıltarak savaşı meşrulaştırdığını ortaya koymuştur. Ebu Gureyb Hapishanesi gibi insanlık dışı uygulamalar, Batı'nın evrensel değerler söyleminin ne ölçüde aşındığını gözler önüne sermiştir.

2007–2015 yılları arasında Blair, Ortadoğu Dörtlüsü Filistin Temsilcisi olarak yeniden sahneye çıkmıştır. Bu süreçte Batı Şeria'da bazı ekonomik projeler geliştirilebilmişse de, Gazze'de abluka devam etmiş, Hamas tamamen dışlanmış, İsrail'in güvenlik politikaları statükoyu tahkim etmiştir. Blair'in misyonu, “barış üretmekten” çok “statükoyu yönetmek” olarak kalmıştır.

Ve bugün, 2025'te Blair'in adı yeniden Gazze'de olası bir “geçiş otoritesi”nin başına getirilmesi ihtimaliyle gündemdedir. ABD ve İsrail açısından Blair, uluslararası meşruiyet kazandırabilecek bir “tanıdık yüz”dür. Ancak Filistinli aktörler, Arap kamuoyu ve Türkiye için bu hamle, Batı'nın yüzyıldır süren ikiyüzlü değerler siyasetinin devamından başka bir şey değildir. Batı, kendi hatalarının sembol isimlerinden birini “çözüm ortağı” gibi sunarken, aslında uluslararası hukuku ve evrensel değerleri çıkar hesaplarına göre eğip bükme alışkanlığını yeniden üretmektedir.

Bu çalışma, Filistin meselesini ve Tony Blair'in 2025'te yeniden gündeme gelişini, Batı'nın—özellikle de İngiltere ile ABD'nin—evrensel değerler, insan hakları ve uluslararası hukuk söylemleri ile sahadaki pratikleri arasındaki derin uyumsuzluk penceresinden okur. Bu uyumsuzluk, yeni bir olgu değildir; 1917 Balfour Deklarasyonu ile başlayan, Britanya Mandası döneminde kurumsallaşan, 1948 sonrası düzenin güvenlik merkezli mimarisinde kalıcılaşan, Soğuk Savaş boyunca jeopolitik önceliklerle tahkim edilen ve 11 Eylül sonrası çağda “liberal müdahalecilik” adı altında yeniden paketlenen tarihsel bir süreklilik taşır.

1) Tarihsel Başlangıç: Taahhüt, Dışlama ve Çifte Ölçü

Balfour, “Yahudi ulusal yurdu” taahhüdünü yerli Arap nüfusun siyasal haklarını tanımlamadan ve “sivil/dinî haklar” dar çerçevesine sıkıştırarak verdi. Bu, uluslararası hukukta öz-belirlenim prensibinin seçmeci uygulanmasının ilk ve sembolik örneklerindendir. 1922–1948 Mandatör yönetim; mülkiyet, göç ve asayiş rejimleri üzerinden demografiyi ve iktidar dağılımını yeniden tasarlarken, 1936–39 Arap isyanı gibi yerel direnişleri güvenlik kategorisine hapsedip siyasal niteliklerinden soyutladı. Bu, “düzeni yeniden tesis” adına siyasal talepleri kriminalize etme pratiğinin erken biçimidir.

2) 1948 Sonrası Güvenlik Mimarisinin Normatif Bedeli

Devletleşme, mültecilik ve sınır rejimlerinin yeniden tanımlandığı 1948 sonrasında güvenlik söylemi uluslararası hukuk tartışmalarını periferik bir düzeye itti. 1956 Süveyş Krizi, “kendi çıkarları söz konusu olduğunda” BM şemsiyesinin baypas edilmesinin tarihsel örneklerinden biridir. 1967 ve 1973 sonrası dönemde ise “barış süreci” başlığı altında hak temelli telafi yerine “kalıcı geçicilik” üretildi; insani yardım ve yönetsel teknikler, siyasal çözümün ikamesine dönüştü.

B A L F O U R ' D A N
G Ü N Ü M Ü Z E :
“ K U R A L -
T E M E L L İ
D Ü Z E N ”
S Ö Y L E M İ İ L E
S A H A D A K İ
Ç İ P L A K
G E R Ç E K
A R A S I N D A K İ
M A K A S

1946**BM PLANI 1947****1949 - 1967****2008-GÜNÜMÜZ**

3) “Liberal Müdahalecilik”: Söylem ve Sahadaki Çatlak

11 Eylül 2001 sonrasında Batı, insan hakları ve demokrasi adına önleyici/önleyici-benzeri askeri doktrinleri meşrulaştırdı. 2003 Irak işgali, BM Güvenlik Konseyi yetkisi olmaksızın yapıldı; önleyici meşru müdafaa retoriği hukuken zeminsiz kaldı. Ebu Gureyb gibi ihlaller, “evrensel değerler” söyleminin sahada insan onuru ile nasıl çatışabildiğini çıplak biçimde gösterdi. Bu kırılma, Batı’nın hukuki-ahlaki otoritesini yalnız Ortadoğu’da değil, küresel Güney nezdinde de aşındırdı.

4) Oslo, Dörtlü ve “Yönetilebilir Statüko”

Oslo döneminden itibaren “barış süreci” yönetimi, teknik/ekonomik projeler, kapasite inşası ve güvenlik koordinasyonu üçlüsü etrafında kuruldu. Ortadoğu Dörtlüsü temsilciliği (2007–2015) döneminde Tony Blair, Batı Şeria’da bazı ekonomik kolaylaştırmalar sağlasa da Gazze ablukası, yerleşimlerin genişlemesi, saha gerçeklerini değiştirmeyen “ekonomik barış” yaklaşımı sebebiyle toplumsal meşruiyet üretilmedi. Bu model, hak temelli çözümü sürekli ***“ertelenebilir teknik hedefler”**e tahvil etti.

5) Günümüze Gelirken: İnsani Hukuk ve Seçmeci Duyarlılık

2023–2025 döneminde Gazze’de yaşanan büyük sivil yıkım, insancıl hukukun (ayrım, orantı, zorunluluk) sistematik testine dönüştü. Batılı başkentlerde rehine krizi ve İsrail’in güvenliği vurgusu öne çıkarken, sivil koruma ve hesap verebilirlik gündemleri ikincil kaldı. Silah transferleri, vetolar ve ince ayarlı kınamalar, “kural-temelli düzen” söylemini pratikte seçmeci kıldı. Bu tablo, meşruiyet açığını daha da derinleştirdi.

6) Blair’in Yeniden Gündeme Gelişi: Semptom mu, Çözüm mü?

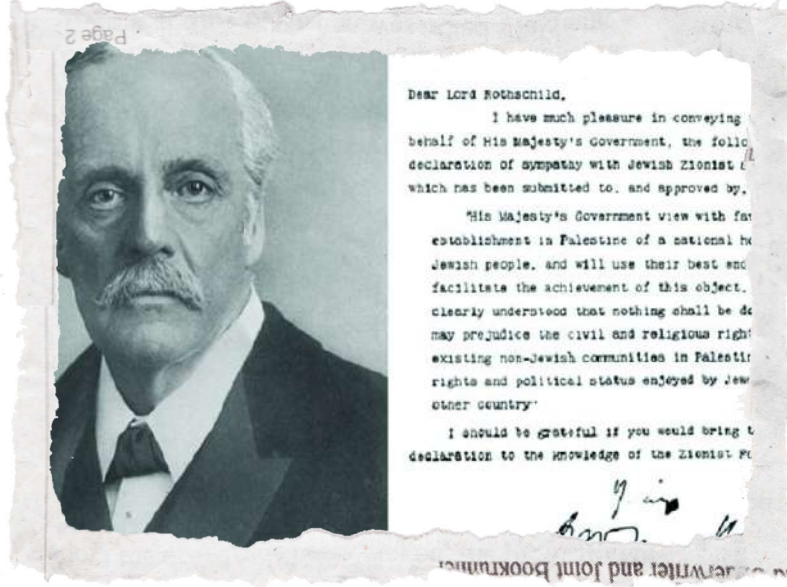
Bu bağlamda Eylül 2025’te Blair’in **Gazze “geçiş otoritesi”**nin başına geçirilmesi fikri, Batı’nın tanıdık arabulucu figür üzerinden meşruiyet devşirme arayışının güncel izdüşümü olarak okunabilir. Filistinli rıza, İsrail’in yapısal kısıtları ve bölgesel sahiplik sağlanmadan, şahsileştirilmiş bir çözüm arayışı “yönetilebilir statükonun” yeni versiyonunu üretmeye adaydır. Bu nedenle Blair, sorunu çözen değil, sorunun semptomlarını yöneten bir figür olarak algılanmaktadır.

T A R İ H S E L A R K A P L A N : İ N G İ L T E R E V E O R T A D O Ğ U

Ortadoğu, bir asrı aşkın süredir küresel siyasetin merkezinde yer almakta ve sömürgecilik, çıkar çatışmaları ve dini-mezhebi gerilimlerin en yoğun biçimde yaşandığı bölge olarak tarihe geçmektedir. Bu süreçte İngiltere, gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde oynadığı rol, gerekse manda yönetimi dönemi boyunca uyguladığı politikalar nedeniyle Filistin meselesinin şekillenmesinde belirleyici aktörlerden biri olmuştur (Anderson, 2012; Kamil, 2010). Özellikle 1917 tarihli Balfour Deklarasyonu, Filistin topraklarının Arap çoğunluğun iradesi yok sayılarak Siyonist harekete vaat edilmesi anlamına gelmiş; bu durum, yalnızca sömürgeci bir tavır değil, aynı zamanda uluslararası hukukun ihlali olarak da değerlendirilmiştir (Muslih, 2008).

İngiltere'nin manda yönetimi (1920–1948) boyunca Yahudi göçünü teşvik eden, toprak reformlarını Arap çoğunluk aleyhine şekillendiren ve siyasi dengeyi Siyonist hareket lehine kaydıran uygulamaları, günümüz Filistin sorununun kök nedenlerini oluşturmuştur (Shlaim, 2000; Morris, 2008). 1948'de İsrail'in kuruluşu sırasında İngilizlerin bölgeden çekilişi, aslında sorumluluğun devri değil; çatışmaların kalıcı hale gelmesine yol açan bir mirasın bırakılmasıdır.

Süveyş Krizi (1956) ve Petrol Krizleri (1973) de, İngiltere'nin bölgeye bakışını şekillendiren olaylardır. Süveyş Krizi, İngiltere'nin Ortadoğu'daki askeri gücünün gerilemesini ve ABD'ye bağımlılığının artmasını simgelerken (Kyle, 2003; Louis & Owen, 1989), Petrol Krizi ise enerji güvenliği kaygısıyla bölgedeki Batı müdahalelerinin sürekliliğini ortaya koymuştur (Yergin, 1991). Bu bağlamda, İngiltere'nin Filistin sorunundaki rolü yalnızca bir “geçmiş dönemin mirası” değil, bölgedeki çıkarların sürekliliğini sağlayan bir stratejik çizgidir.

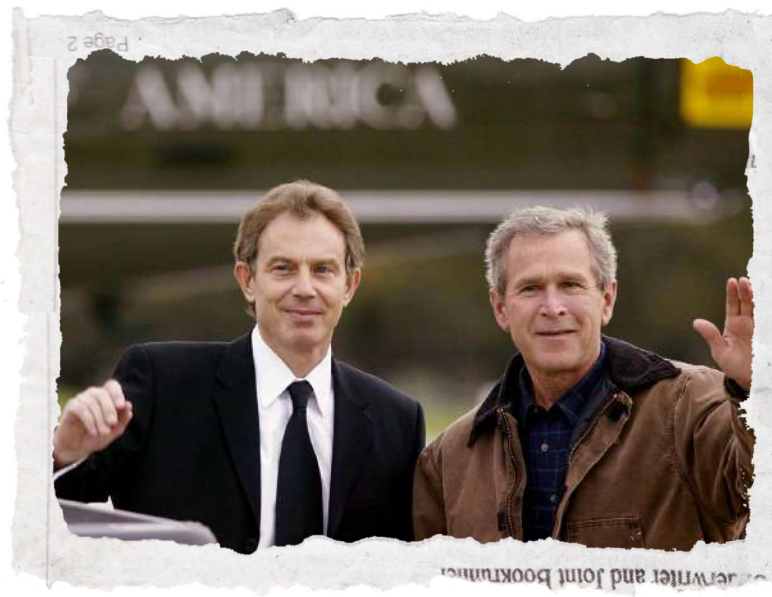
21. yüzyılda bu tarihsel miras, Irak işgali (2003) ile yeni bir boyut kazanmıştır. Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi hükümeti, ABD'nin George W. Bush yönetimiyle birlikte Irak'a karşı başlatılan işgalde kilit bir rol üstlenmiştir. Kitle imha silahları iddiasıyla meşrulaştırılan işgal, daha sonra bu silahların bulunmaması nedeniyle uluslararası kamuoyunda büyük bir skandal yaratmıştır (Sands, 2005). Blair, bu süreçte yalnızca “Bush'un yakın müttefiki” değil, aynı zamanda uluslararası hukukun ihlaline ortak olan bir aktör olarak anılmıştır. Irak işgali sırasında yaşanan insan kayıpları, altyapının çöküşü ve Ebu Gureyb hapisanesinde belgelenen işkenceler, Blair'in siyasi mirasını gölgeleyen ve onu “savaş suçlusu” tartışmalarının merkezine yerleştiren unsurlar olmuştur (Finkelstein, 2003).

Blair'in bu tartışmalı mirasına rağmen 2007'de Ortadoğu Dörtlüsü'nün Filistin Özel Temsilcisi olarak atanması dikkat çekicidir. Görev tanımı, Filistin Yönetimi'nin kurumsal kapasitesini güçlendirmek ve Batı Şeria'da ekonomik kalkınmayı teşvik etmektir (Chatham House, 2015). Ancak 2007–2015 yılları arasındaki sekiz yıllık misyon, beklentileri karşılamaktan uzaktı. Blair, Batı Şeria'da bazı altyapı projelerini desteklemiş olsa da, İsrail'in yerleşim politikalarını engelleyememiş, Gazze ablukasının kaldırılmasında başarısız olmuş ve Hamas ile temas kurmamıştır (Sayigh, 2012; ICG, 2016). Filistin halkı ve Arap kamuoyunda, Blair'in misyonu “tarafsız arabuluculuk” değil, “Batı'nın çıkarlarını koruma görevi” olarak algılanmıştır (Khalidi, 2013).

2025'e gelindiğinde ise Blair'in adı yeniden gündeme gelmiştir. İsrail–Hamas savaşının ardından ortaya çıkan insani kriz, Gazze'nin geleceğine dair uluslararası tartışmaları beraberinde getirmiştir. ABD ve bazı Batılı müttefikler, Blair'in “Gaza International Transitional Authority (GITA)” adı verilen geçici yönetim yapısının başına getirilmesini önermiştir (Borger & Holmes, 2025; WSJ, 2025). Bu öneri, uluslararası kamuoyunda “Gazze'nin yeniden inşası için koordinasyon” olarak sunulsa da, Arap kamuoyunda ciddi bir meşruiyet sorununu beraberinde getirmiştir. Blair'in Irak işgali mirası ve 2007–2015 arasındaki başarısız misyonu, onun yeniden sahneye sürülmesinin ne ölçüde doğru olduğu sorusunu gündeme taşımaktadır.

Bu çalışma İngiltere'nin Filistin meselesindeki tarihsel rolünü ve Tony Blair'in Ortadoğu'daki siyasi mirasını bütüncül bir bakış açısıyla incelemektedir. Çalışma, Balfour Deklarasyonu'ndan günümüze uzanan tarihsel sürekliliği analiz etmekte, Blair'in hem Irak işgalindeki rolünü hem de Filistin temsilciliğini değerlendirmekte ve 2025 yılında gündeme gelen Gazze Geçiş Otoritesi tartışmalarını ele almaktadır. Böylece Blair'in rolü, yalnızca bir diplomatın ötesinde, Batı'nın Ortadoğu'daki çıkar odaklı yaklaşımının sembolik bir figürü olarak konumlandırılmaktadır.

Filistin meselesine ilişkin literatür, farklı dönemlere göre belirgin temalar etrafında şekillenmiştir. Balfour Deklarasyonu ve Mandat dönemi üzerine yapılan çalışmalar, genellikle İngiltere'nin sömürgeci politikalarının Filistin'de nasıl bir dönüşüm yarattığını ele alır. Anderson (2012), İngiltere'nin manda yönetiminin, Arap toplumunu siyasal ve ekonomik açıdan marjinalleştirerek Siyonist hareketin kurumsallaşmasına alan açtığını göstermektedir. Benzer şekilde, Kamil (2010) ve Tekin (2018), Türkçe literatürde, Balfour Deklarasyonu'nun Osmanlı sonrası Filistin'de Arapların kendi kaderini tayin hakkını nasıl yok saydığını vurgulamaktadır. Muslih (2008) ise bu deklarasyonu “uluslararası hukuk açısından koloniyal bir dayatma” olarak değerlendirmektedir.

İsrail'in kuruluş süreci üzerine yapılan “Yeni Tarihçi” çalışmalar (ör. Shlaim, 2000; Morris, 2008), İngiliz arşiv belgelerine dayanarak, İngiltere'nin 1948 öncesinde Yahudi silahlı örgütleriyle (Irgun, Haganah) hem çatıştığını hem de dolaylı olarak onların güçlenmesine zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Cesarani (2009), İngiltere'nin Yahudi yeraltı örgütleriyle mücadelesini, bir “sömürgeci düzenin çözülüş sancısı” olarak tanımlar. Soğuk Savaş dönemi ve enerji politikaları ekseninde, Kyle (2003) ve Louis & Owen (1989), Süveyş Krizi'ni İngiltere'nin Ortadoğu'daki gerilemesinin sembolü olarak analiz eder. Yergin (1991) ise Petrol Krizleri'nin, Batı'nın enerji güvenliği politikaları ile Filistin meselesi arasındaki dolaylı bağlantıları ortaya koyar. Bu çalışmalar, İngiltere'nin bölgedeki çıkarlarının sürekliliğine dikkat çeker.

Blair dönemi ve Irak işgali üzerine literatür, daha çok uluslararası hukuk, insan hakları ve savaş suçları bağlamında yoğunlaşmaktadır. Sands (2005), Blair'ın Irak işgaline verdiği desteği, “uluslararası kuralları çiğneyen bir siyasi macera” olarak değerlendirir. Finkelstein (2003), Irak işgali ve Filistin meselesi arasında kurduğu bağlantılarda, Batı'nın “çifte standart” politikalarının altını çizer. İngiliz akademisyenler arasında Brown (2017), Blair'ın Labour Partisi içindeki dönüşümünü ve Filistin'e yönelik politikalarını karşılaştırmalı biçimde ele alır.

Blair'ın Filistin Temsilciliği dönemi (2007–2015) üzerine literatür daha çok düşünce kuruluşu raporları ve gazetecilik çalışmaları üzerinden şekillenmiştir. Chatham House (2015), Blair'ın temsilciliğini “sınırlı teknik başarılar ama siyasi başarısızlık” olarak nitelendirmektedir. Sayigh (2012), Blair'ın Hamas ile temas kurmamasının barış sürecini baştan zayıflattığını, ICG (2016) ise Ortadoğu Dörtlüsü'nün genel başarısızlığının Blair'ın misyonunu da etkisiz kıldığını vurgulamaktadır. Khalidi (2013), Blair'ın İsrail'in güvenlik paradigmasına fazlasıyla uyum sağladığını, bu nedenle Filistinliler arasında hiçbir güven oluşturamadığını belirtir.

2025'te yeniden gündeme gelişi ise hâlen taze bir tartışmadır. Guardian (Borger & Holmes, 2025), WSJ (2025), Le Monde (2025) ve The Sun (2025) gibi güncel basın kaynakları, Blair'ın Gazze Geçiş Otoritesi'nin başına getirilmesinin Batı tarafından ciddi şekilde tartışıldığını göstermektedir. Chatham House (2025) ve ICG (2025) ise bu öneriyi daha analitik bir çerçevede ele almakta; olası fırsatlar (yeniden inşa, uluslararası koordinasyon) ve riskler (meşruiyet krizi, Batı vesayeti algısı) üzerinde durmaktadır.

B A L F O U R S Ü R E C İ

Tarihsel Bağlam

Balfour Deklarasyonu, Birinci Dünya Savaşı'nın en kritik aşamalarında ortaya çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmak üzere olduğu bir dönemde İngiltere, Ortadoğu'daki çıkarlarını güvence altına almak ve aynı zamanda küresel güçler arası dengeyi şekillendirmek amacıyla bu adımı atmıştır (Anderson, 2012). İngiltere açısından bu deklarasyon üç amaca hizmet etmiştir:

1. ABD'deki Yahudi lobisinin desteğini alarak savaşa Amerikan müdahalesini hızlandırmak.
2. Rusya'daki Bolşevik Devrimi sonrasında Yahudi toplulukları üzerinden yeni rejimle etkileşim kurmak.
3. Savaş sonrası Filistin'de stratejik bir nüfuz alanı yaratmak.

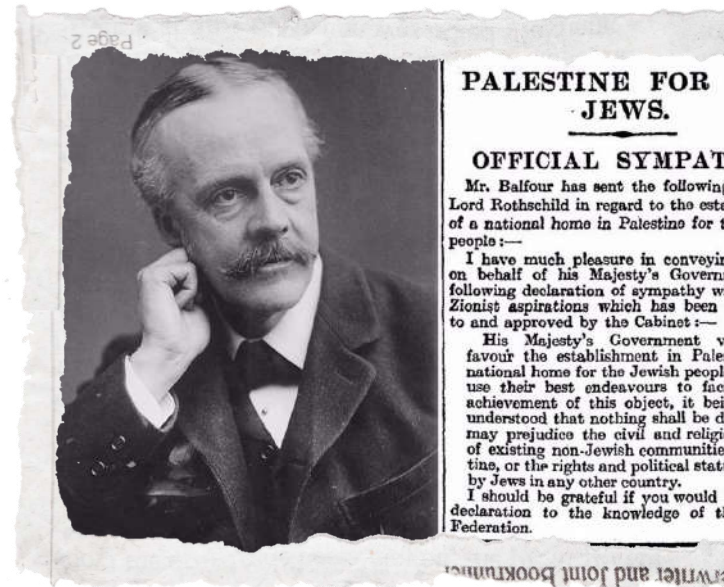
Bu hedefler, belgenin diplomatik niteliğini aşarak, İngiltere'nin küresel çıkarlarının bir yansıması olduğunu göstermektedir (Kamil, 2010).

Filistin Halkı Açısından Sonuçlar

Deklarasyon, Filistin'deki Arap toplumunu "yok" sayan bir yaklaşım taşımaktaydı. Metinde Yahudiler "halk" (people) olarak tanımlanırken, Arap çoğunluk için "diğer topluluklar" (non-Jewish communities) ifadesi kullanılmıştır. Bu dilsel tercih, Arapların siyasal bir varlık olarak tanınmadığını açıkça ortaya koymaktadır (Khalidi, 2006). Sonraki yıllarda manda yönetimi altında Yahudi göçünün hızla artması ve toprak satın alma süreçleri, Arap köylülerinin mülksüzleşmesine yol açmış, toplumsal gerilimi derinleştirmiştir (Benvenisti, 2000).

1917 tarihli Balfour Deklarasyonu, modern Ortadoğu tarihinin en tartışmalı belgelerinden biridir. İngiltere Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour'un, Siyonist hareketin önde gelen temsilcilerinden Lord Rothschild'e gönderdiği mektupta yer alan "Yahudi halkı için Filistin'de bir ulusal yurt kurulmasına" destek taahhüdü, yalnızca bir diplomatik jest olarak değil, aynı zamanda bölgesel siyasetin seyrini kökten değiştiren bir dönüm noktası olarak değerlendirilmelidir (Muslih, 2008). Bu belge, Filistin'de yaşayan Arap çoğunluğun haklarını yok saymış, onların siyasal özne olmaktan çıkarıldığı bir sürecin başlangıcını simgelemiştir.

Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirme

Uluslararası hukuk perspektifinden bakıldığında Balfour Deklarasyonu, bir devletin, başka bir halkın yaşadığı topraklar üzerinde üçüncü bir halka vaatlerde bulunmasının tipik bir sömürgeci uygulama olduğuna işaret etmektedir. Muslih (2008), deklarasyonu “uluslararası hukukta halkların kendi kaderini tayin hakkının ihlali” olarak nitelendirmektedir. Nitekim 1920 San Remo Konferansı’nda bu deklarasyonun manda sistemiyle uyumlu hale getirilmesi, Arapların tüm itirazlarına rağmen Batılı güçlerin dayatmasıyla gerçekleşmiştir.

İngiltere’nin Stratejik Çıkarları

İngiltere, özellikle Süveyş Kanalı’nın güvenliği ve Hindistan’a giden deniz yolunun korunması açısından Filistin’in stratejik önemini biliyordu. Dolayısıyla Balfour Deklarasyonu, yalnızca Siyonist hareketle bir dayanışma değil, aynı zamanda İngiltere’nin sömürge imparatorluğunu güçlendirme girişimiydi (Shlaim, 2000). Aynı dönemde McMahon–Hüseyin Yazışmaları (1915–1916) ve Sykes–Picot Anlaşması (1916) gibi diğer diplomatik belgelerle birlikte değerlendirildiğinde, İngiltere’nin Ortadoğu’daki vaatlerinin çelişkili ve çıkar odaklı olduğu açıkça görülmektedir (Cesarani, 2009).

Tarihsel Süreklilik ve Blair ile Bağlantı

Balfour Deklarasyonu, yalnızca 1917’nin bir ürünü değildir; sonraki yüzyıl boyunca İngiltere’nin Ortadoğu politikasının çerçevesini belirleyen bir referans noktasıdır. Tony Blair’in 2007–2015 arasındaki Filistin temsilciliği görevi ve 2025’te Gazze geçiş otoritesi tartışmaları, bu tarihsel sürekliliğin farklı görünümleridir. Her iki durumda da İngiltere, “tarafsız arabulucu” kimliğiyle değil, Batı çıkarlarının taşıyıcısı olarak sahneye çıkmıştır. Bu bağlamda Blair, Balfour sürecinden miras kalan “çifte standartlı diplomasi”nin günümüzdeki temsilcisi olarak değerlendirilebilir (Brown, 2017).

San Remo Konferansı (1920) ve Mandat Sisteminin Kurulması

Balfour Deklarasyonu'nun siyasi bağlayıcılığı, 1920 San Remo Konferansı ile uluslararası bir boyut kazanmıştır. Konferansta, Osmanlı topraklarının paylaşımı gündeme gelmiş; Filistin, Milletler Cemiyeti Mandası çerçevesinde İngiltere'ye bırakılmıştır (Anderson, 2012). Bu karar, deklarasyonda vaat edilen "Yahudi ulusal yurdu" ifadesini fiilen uluslararası hukukun parçası haline getirmiştir. Arap temsilcilerinin itirazları dikkate alınmamış, böylece Arapların kendi kaderini tayin hakkı bir kez daha hiçe sayılmıştır.

San Remo kararı, aynı zamanda İngiltere'ye çifte sorumluluk yüklemiştir: Hem Yahudi göçünü kolaylaştırmak hem de yerel halkın haklarını korumak. Ancak İngiltere bu iki görevi dengeli biçimde yürütmemiş; Yahudi göçünü ve yerleşimini desteklerken, Arapların siyasal temsilini sınırlamıştır (Khalidi, 2006).

İngiliz Mandası Altında Filistin (1920–1948)

Mandat dönemi, Balfour Deklarasyonu'nun pratikte hayata geçirildiği yıllardır. 1920'lerde ve 1930'larda Yahudi göçü artış göstermiş; özellikle Almanya'daki Nazi baskısı sonrasında Filistin'e gelen göçmenlerin sayısı ciddi şekilde yükselmiştir. İngiltere, bu göçleri organize ederken aynı zamanda Yahudilere kurumsal özerklik sağlayacak yapılar oluşturmuştur:

- Yishuv kurumları (ör. Yahudi Ajansı), fiilen devlet öncesi organizasyonlar haline gelmiştir.
- Araplar ise, siyasi temsil açısından dışlanmış, çoğu zaman İngilizlerin güvenlik güçleri tarafından bastırılmıştır (Benvenisti, 2000).

Toprak satışı da Arap köylülerinin mülksüzleşmesine neden olmuştur. Yahudi fonları aracılığıyla satın alınan topraklar, köylülerin tarım yapmasına kapatılmış; böylece kırsal ekonomide büyük bir kriz doğmuştur. Bu durum, Arap toplumunda İngiltere'ye karşı öfkeyi büyötmüştür (Gelvin, 2014).

1936–1939 Arap İsyanı

Filistin tarihinin en kritik olaylarından biri, 1936–1939 yılları arasında gerçekleşen Arap İsyanı'dır. Bu isyan, Arap toplumunun hem Yahudi göçüne hem de İngiltere'nin manda yönetimine karşı bir ayaklanmasıydı. İsyan sırasında genel grevler, silahlı direnişler ve siyasi boykotlar düzenlenmiş; İngiltere ise bu ayaklanmayı sert askeri yöntemlerle bastırmıştır (Tauber, 2014).

- İngilizler, on binlerce askeri bölgeye sevk etmiş, köyleri yakmış ve toplu cezalandırmalar uygulamıştır.
- İsyanın sonunda Arap liderliği zayıflatılmış, siyasi kadrolar sürgün edilmiş veya hapsedilmiştir.

Bu süreç, Arap toplumunun kolektif hafızasında İngiltere'yi “çifte standartlı ve baskıcı güç” olarak yerleştirmiştir (Khalidi, 2006).

Beyaz Kitap (1939) ve Çelişkili Politikalar

1939'da İngiltere, Arap ayaklanmasının ardından Beyaz Kitap adı verilen politika belgesini yayımlamıştır. Bu belge, Yahudi göçünü sınırlama ve on yıl içinde bağımsız bir Filistin devleti kurma sözü veriyordu (Shlaim, 2000). Ancak aynı dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve Nazi zulmünden kaçan Yahudilerin akın etmesi, bu politikanın uygulanmasını neredeyse imkânsız hale getirmiştir.

Yahudi toplulukları Beyaz Kitap'a tepki gösterirken, Araplar da bu vaadin samimiyetine güvenmemiştir. Sonuçta İngiltere, iki tarafı da tatmin edemeyen bir konuma düşmüş, manda yönetiminin meşruiyeti daha da zayıflamıştır.

Yahudi Silahlı Örgütleri ve İngiltere ile Çatışma

1940'lı yıllarda Yahudi yeraltı örgütleri (Irgun, Lehi, Haganah), İngiliz yönetimine karşı doğrudan silahlı saldırılar başlatmıştır.

- 1946'da Kudüs'teki King David Oteli bombalaması, İngiliz yönetimine karşı en sembolik saldırılardan biri olmuştur (Cesarani, 2009).
- İngiliz askerleri ve idari görevliler, Yahudi grupların hedefi haline gelmiş; bu süreç İngiltere'nin bölgede giderek kontrolü kaybetmesine yol açmıştır.

İngiltere'nin hem Arap isyanlarını bastırması hem de Yahudi örgütleriyle çatışması, manda yönetiminin sürdürülemez hale geldiğini göstermiştir.

Tarihsel Süreklilik: Balfour'dan Günümüze

Balfour Deklarasyonu ve takip eden manda dönemi, yalnızca bir tarihsel arka plan değil; günümüzde de İngiltere'nin Filistin meselesindeki rolünü belirleyen bir mirastır. Bu süreçte atılan adımlar, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkının sürekli ertelenmesiyle sonuçlanmıştır. Tony Blair'ın 2007–2015 yılları arasındaki Filistin temsilciliği ve 2025'te Gazze için gündeme gelişi, bu tarihsel çizginin güncel yansımalarıdır. Blair'in misyonları da, Balfour'dan itibaren görülen aynı temel sorunları barındırmaktadır: Batı çıkarlarını önceleme, Filistin halkının iradesini görmezden gelme ve tarafsızlık iddiasına rağmen tek taraflı bir yaklaşım.

II. Dünya Savaşı ve İngiltere'nin Çelişkili Politikaları

II. Dünya Savaşı sırasında İngiltere, Filistin'de büyük bir ikilemle karşı karşıya kalmıştır. Bir yandan Nazi zulmünden kaçan Yahudilerin göçünü engellemek istemeyen bir Batı kamuoyu baskısı vardı; diğer yandan Arap dünyasının desteğini kaybetmek istemeyen İngiltere, göç kotalarıyla sınırlamalar getirmiştir (Shlaim, 2000).

Bu çelişkili politika, her iki tarafı da tatmin etmemiştir:

- Yahudi örgütleri, İngiltere'yi “Yahudi ulusal yurduna ihanet” ile suçlamış; göçmen gemilerinin geri çevrilmesine karşı silahlı eylemler düzenlemiştir.
- Araplar ise, İngiltere'nin Yahudi göçünü durdurmakta samimiyetsiz olduğunu düşünmüş, güven duygusu daha da azalmıştır (Khalidi, 2006)

1945 Sonrası: Yahudi Silahlı Örgütlerinin Yükselişi

Savaş sonrası dönemde Yahudi yeraltı örgütleri daha organize hale gelmiştir. Özellikle Irgun ve Lehi grupları, İngiltere'nin askeri ve idari hedeflerine yönelik sistematik saldırılar düzenlemiştir.

- 1946 Kudüs King David Oteli Bombalaması, İngiltere'nin Filistin'deki prestijine ağır bir darbe vurmuştur (Cesarani, 2009). Bu saldırıda 90'dan fazla kişi hayatını kaybetmiştir.
- İngiliz askerleri kaçırılmış, infaz edilmiş ve sokaklara asılmıştır. Bu yöntemler, İngiltere'yi manda yönetimini sürdürmekte giderek daha isteksiz hale getirmiştir.

Bu gelişmeler, İngiltere'nin manda sorumluluğunu Birleşmiş Milletler'e devretmesinin önünü açmıştır.

Birleşmiş Milletler ve 1947 Taksim Planı

1947'de Birleşmiş Milletler, Filistin sorununa çözüm olarak 181 sayılı Taksim Planını kabul etmiştir. Plana göre Filistin toprakları Yahudi ve Arap devletleri arasında bölünecek, Kudüs ise uluslararası statüye sahip olacaktı (Gelvin, 2014).

- Yahudiler, toprakların %55'ini alarak planı kabul etmiştir.
- Araplar ise, nüfusun çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen daha az toprak ayrıldığı için planı reddetmiştir.

İngiltere, bu süreçte doğrudan sorumluluktan çekilmiş; ancak manda yönetimi boyunca kurduğu kurumlar ve göç politikalarıyla İsrail'in doğuşunun altyapısını hazırlamıştır.

1948 Nakba (Büyük Felaket)

14 Mayıs 1948'de İsrail'in bağımsızlık ilanı ve hemen ardından başlayan savaş, Filistinliler için Nakba yani Büyük Felaket anlamına gelmiştir. 700.000'den fazla Filistinli evlerinden sürülmüş, yüzlerce köy boşaltılmış veya yakılmıştır (Morris, 2008). İngiltere bu süreçte resmî olarak bölgeden çekilmişti; ancak Filistinlilerin yaşadığı kitlesel sürgün ve mülksüzleşme, İngiltere'nin manda yıllarındaki politikalarının doğrudan sonucuydu. Nakba, Filistinlilerin kolektif hafızasında Balfour Deklarasyonu ile başlayan sürecin nihai sonucu olarak görülmektedir. Bu nedenle Balfour yalnızca bir tarihsel belge değil; 1948'de yaşanan felaketin ve günümüzde devam eden Filistin mücadelesinin kök sebebi olarak değerlendirilmektedir (Khalidi, 2006).

Balfour'dan Blair'e: Tarihsel Süreklilik

Balfour Deklarasyonu, İngiltere'nin Ortadoğu'da uyguladığı "çifte standartlı" politikanın en çarpıcı örneklerinden biridir. Filistin halkı yok sayılmış, Batı çıkarları uğruna topraklarının kaderi başka aktörlere vaat edilmiştir. Bu tarihsel çizgi, Tony Blair'in 2007-2015 yılları arasındaki Filistin temsilciliği ve 2025'te Gazze için önerilen geçici otorite tartışmalarıyla devam etmektedir. Blair, tıpkı Balfour gibi, Filistinlilerin iradesini dikkate almayan, Batı merkezli bir çözüm yaklaşımının temsilcisi olarak algılanmaktadır (Brown, 2017; ICG, 2016).

Bu bölümde görüldüğü üzere:

- 1917 Balfour Deklarasyonu, Filistin halkını dışlayan sömürgeci bir yaklaşımın ürünüydü.
- San Remo ve Mandat yönetimi, Yahudi göçünü ve kurumsal özerkliği teşvik ederken Arapların haklarını bastırdı.
- 1936-1939 Arap İsyanı, İngiltere'nin şiddetli baskılarıyla sonuçlandı.
- 1947 BM Taksim Planı ve 1948 Nakba, İngiltere'nin sorumluluklarını terk ederek kaotik bir düzen bırakmasının sonucuydu.

Bu çerçevede Balfour süreci, yalnızca bir tarihsel olay değil; günümüzde Blair'in temsil ettiği politikaların da kökenidir. İngiltere'nin Filistin üzerindeki etkisi, yüzyılı aşan bir tarihsel sürekliliğe sahiptir.

İngiltere'nin İsrail'in Kuruluşundaki Etkisi

İsrail devletinin 1948'de ilanı, yalnızca Siyonist hareketin başarılarının değil, aynı zamanda İngiltere'nin manda dönemi boyunca yürüttüğü politikaların doğrudan bir sonucuydu. İngiltere, Filistin'de bir yandan Yahudi göçünü kolaylaştırmış, diğer yandan Yahudi topluluklarının kurumsallaşmasını teşvik etmiş; buna karşılık Arap toplumunun siyasi temsilini sistematik biçimde sınırlandırmıştır. Bu çelişkili politikalar, 1948'de İsrail'in kuruluşunu mümkün kılan yapısal zemini oluşturmuştur (Morris, 2008; Shlaim, 2000).

Yahudi Göçünün Teşvik Edilmesi

1917 Balfour Deklarasyonu'ndan sonra, özellikle 1920'lerde ve 1930'larda Filistin'e yönelik Yahudi göçü hızla artmıştır. İngiltere, manda yönetimi aracılığıyla bu göçleri kolaylaştırmış; Avrupa'daki anti-semitizmden kaçan Yahudiler için Filistin'i "açık kapı" haline getirmiştir.

- 1922'deki Churchill Beyaz Kitabı, göçü "ekonomik kapasiteyle sınırlı" hale getirse de, pratikte Yahudi Ajansı'nın taleplerine uygun şekilde yürütülmüştür (Anderson, 2012).
- 1933 sonrası Almanya'da Nazi rejiminin yükselişi, göçü daha da artırmış; 1930'larda on binlerce Yahudi Filistin'e yerleşmiştir (Benvenisti, 2000).

Bu göçler, Arap nüfusunun demografik üstünlüğünü aşındırmış; 1947'ye gelindiğinde Yahudiler nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturur hale gelmiştir.

Kurumsal Özerklik ve Yishuv'un Güçlenmesi

İngiltere'nin en belirleyici adımlarından biri, Yahudilere kurumsal özerklik tanınması olmuştur. 1929'da kurulan Yahudi Ajansı, fiilen bir hükümet gibi işlev görmüş; eğitim, sağlık, tarım ve ekonomik faaliyetlerde koordinatör rol üstlenmiştir. Ayrıca İngilizler, Yahudi yerleşimlerinin kendi polis gücünü (Haganah) geliştirmesine göz yummuştur (Gelvin, 2014).

Buna karşılık Arap toplumunun siyasi örgütlenmeleri bastırılmış, liderleri sürgün edilmiş veya hapsedilmiştir. 1936-39 Arap İsyanı sonrasında Arap siyasi hareketi büyük ölçüde zayıflatılmıştır (Tauber, 2014). Bu durum, 1948 savaşına gidilen süreçte Yahudilerin örgütlü ve kurumsallaşmış, Arapların ise dağınık ve güçsüz olmasına yol açmıştır.

Toprak Politikaları

İngiltere, toprak reformlarını Yahudi fonlarının lehine şekillendirmiştir. Yahudi Milli Fonu aracılığıyla büyük toprak alımları yapılmış, bu topraklar Arap köylülerin kullanımına kapatılmıştır (Benvenisti, 2000). Sonuçta binlerce Arap köylüsü mülksüzleşmiş, ekonomik kriz derinleşmiştir. Bu, Arap isyanlarının temel nedenlerinden biri olmuştur.

Güvenlik ve Askeri Yapılanmalar

İngiltere, Arap isyanlarını bastırmak için Yahudi gruplarıyla işbirliği yapmıştır. 1936–39 isyanı sırasında Haganah, İngilizlerle birlikte operasyonlar düzenlemiş, bu da Yahudi paramiliter güçlerin tecrübe kazanmasına yol açmıştır (Shlaim, 2000). Daha sonra Haganah, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin çekirdeğini oluşturmuştur.

Buna karşılık Arap silahlı gruplar İngilizler tarafından dağıtılmış, silahları toplanmış ve liderleri etkisiz hale getirilmiştir. Böylece 1948'de Arap toplumunun askeri açıdan dezavantajlı bir konumda olması doğrudan İngiliz politikalarının bir sonucudur.

İngiltere'nin Çekilişi ve Kaos

İngiltere, 1947'de Filistin sorununu çözmekten vazgeçerek meseleyi Birleşmiş Milletler'e devretmiştir. 181 sayılı Taksim Planı ile Yahudilere nüfuslarına oranla daha geniş topraklar verilmiş; Arapların itirazları ise göz ardı edilmiştir. İngiltere'nin ani çekilişi, 1948 savaşına giden yolu açmıştır.

Nakba sürecinde yüzbinlerce Filistinlinin evlerinden sürülmesi ve mülteci konumuna düşmesi, İngiltere'nin "sorumluluğu terk eden güç" olarak tarihe geçmesine neden olmuştur (Khalidi, 2006).

Tarihsel Analiz

Tarihsel açıdan bakıldığında, İngiltere'nin İsrail'in kuruluşundaki rolü üç düzeyde değerlendirilebilir:

1. Doğrudan Destek: Yahudi göçünün kolaylaştırılması, Yahudi kurumlarının kurulması.
2. Dolaylı Sonuçlar: Arap siyasi hareketlerinin bastırılması, toprak kayıpları.
3. Sorumluluğu Terk Etme: 1947 sonrası çözümü BM'ye devrederek kaosu derinleştirme.

Bu faktörler, İsrail'in kuruluşunun yalnızca Siyonist hareketin başarısı değil, aynı zamanda İngiltere'nin manda dönemi politikalarının ürünü olduğunu göstermektedir.

1940'lı Yıllar: Çelişkili Politikalar

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, İngiltere'nin Filistin politikasındaki çelişkilerin en açık biçimde görüldüğü yıllar olmuştur. Bir tarafta Nazi zulmünden kaçan Yahudi göçmenler, diğer tarafta İngiltere'nin Araplarla olan stratejik ilişkileri arasında sıkışmış bir manda yönetimi ortaya çıkmıştır. İngiltere, göç kotaları koyarak denge sağlamaya çalışsa da, bu politikalar hem Yahudiler hem de Araplar tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Khalidi, 2006).

Yahudi gruplar, göçmen gemilerinin limanlardan geri çevrilmesini "tarihi bir ihanet" olarak görmüş; Araplar ise İngiltere'nin göçü tamamen durdurma konusunda samimiyetsiz olduğuna inanmıştır. Böylece iki tarafın da güvenini kaybeden İngiltere, kendi manda otoritesini zayıflatmıştır.

Yahudi Silahlı Örgütleri ile Çatışma

1940'ların ortalarında Yahudi yeraltı örgütleri (Irgun, Lehi, Haganah) İngiltere'ye karşı doğrudan terör eylemleri düzenlemeye başlamıştır. En sembolik saldırı, 22 Temmuz 1946'da Kudüs'teki King David Otel'i bombalaması olmuştur. İngiltere'nin Filistin'deki idari karargâhı olan otel, Irgun militanları tarafından bombalanmış, 91 kişi hayatını kaybetmiştir (Cesarani, 2009).

Bu saldırı, İngiltere'nin Filistin'deki varlığını sürdürme iradesini daha da zayıflatmış, kamuoyunda manda yönetimine karşı tepkiler artmıştır. İngiliz hükümeti, Yahudi örgütleriyle doğrudan savaşmaya başlamış; ancak ABD'nin artan baskısı nedeniyle tavizkar bir çizgiye yönelmiştir.

Arap Liderliğinin Bastırılması

İngiltere, 1936–39 Arap İsyanı sırasında Arap liderlerini hapsederek veya sürgüne göndererek Arap toplumunun siyasi kapasitesini ciddi ölçüde zayıflatmıştır (Tauber, 2014). Filistinli liderlerin büyük kısmı 1940'larda ya sürgünde ya da siyasi hareketlerden uzaklaştırılmıştır. Bu durum, 1948 savaşına gidilen süreçte Arap toplumunun örgütsüz ve dağınık bir yapıya sürüklenmesine neden olmuştur.

Yahudi toplulukları ise tam tersi bir biçimde, kendi siyasi kurumlarını (Yahudi Ajansı, Yishuv yönetimleri) ve paramiliter güçlerini (Haganah) geliştirmeye devam etmiştir. Böylece İngiltere'nin asimetrik politikaları, iki taraf arasındaki güç dengesizliğini pekiştirmiştir.

Birleşmiş Milletler Süreci

İngiltere, 1947'ye gelindiğinde Filistin sorununu çözme kapasitesini kaybettiğini kabul etmiş ve meseleyi Birleşmiş Milletler'e devretmiştir. BM, uzun tartışmalar sonucunda 181 sayılı Taksim Planını kabul etmiştir. Bu plana göre:

- Filistin topraklarının %55'i Yahudi devletine, %45'i Arap devletine bırakılacak,
- Kudüs uluslararası statüye sahip olacaktı (Gelvin, 2014).

İngiltere, bu planı uygulama sorumluluğunu üstlenmekten kaçınmış, "çözüm üretici güç" olmaktan "sorumluluğu terk eden güç" haline gelmiştir. Bu tutum, Arap kamuoyunda İngiltere'ye duyulan öfkeyi daha da artırmıştır.

İsrail'in Kuruluşuna Giden Yol

İngiltere'nin 1917–1948 arasındaki politikaları, üç düzeyde İsrail'in kuruluşuna zemin hazırlamıştır:

1. Demografik altyapı: Yahudi göçünün kolaylaştırılması.
2. Kurumsal altyapı: Yahudi Ajansı, Haganah gibi kurumların güçlendirilmesi.
3. Askeri ve siyasi zayıflatma: Arap liderliğinin bastırılması ve toplumun örgütsüz bırakılması.

Bu faktörler, İsrail'in 1948'de bağımsızlığını ilan etmesini ve askeri üstünlük kurmasını mümkün kılmıştır (Morris, 2008).

İngiltere'nin Çekilişi ve Soğuk Savaş

İngiltere, 1948'de manda yönetimini resmen sona erdirerek bölgeden çekildi. Ancak bu çekiliş, sorumluluklarını yerine getirerek değil, sorunu Birleşmiş Milletler'e havale ederek gerçekleşti. Bu durum, Filistinlilerin mülteci durumuna düşmesine ve 1948 Nakba'nın yaşanmasına doğrudan zemin hazırladı (Khalidi, 2006).

Ayrıca İngiltere'nin çekilişi, ABD'nin bölgedeki etkisinin artmasına ve Soğuk Savaş dengeleri içinde İsrail'in Batı'nın ön karakolu haline gelmesine yol açtı. Dolayısıyla İngiltere, kendi imparatorluk gücünü kaybederken, Batı blokunun çıkarlarını İsrail üzerinden sürdürmeyi sağladı (Shlaim, 2000).

Tarihsel Süreklilik: Blair’e Uzanan Çizgi

İngiltere’nin İsrail’in kuruluşundaki rolü, yalnızca bir “geçmiş dönem politikası” değil, Batı’nın Ortadoğu’ya bakışındaki sürekliliğin ifadesidir. Tony Blair’in 2007–2015 Filistin temsilciliği ve 2025’te Gazze için gündeme gelmesi, bu tarihsel sürekliliğin günümüzdeki yansımalarıdır. Blair’in politikaları da tıpkı İngiltere’nin manda dönemi uygulamaları gibi, Filistin halkının iradesini görmezden gelen, Batı’nın güvenlik ve çıkar kaygılarını önceleyen bir yaklaşımın ürünüdür (Brown, 2017; ICG, 2016).

- İngiltere, Filistin’e Yahudi göçünü teşvik ederek demografik dönüşümü sağladı.
- Yahudi kurumlarını güçlendirerek, İsrail’in devlet altyapısını önceden inşa etti.
- Arap liderliğini bastırarak, Filistin toplumunu örgütsüz bıraktı.
- 1947’de meseleyi BM’ye devrederek, sorumluluktan kaçtı.
- Tüm bu adımlar, 1948’de İsrail’in kurulmasına doğrudan katkıda bulundu.

İngiltere’nin Askeri ve Güvenlik Politikaları

Manda dönemi boyunca İngiltere, resmi olarak “düzeni sağlamakla” yükümlüydü. Ancak uygulamada, güvenlik politikaları Yahudi toplulukları lehine sonuçlar doğurmuştur:

- Özel Polis Gücü (Notrim): 1920’lerde kurulan bu polis birliği, Yahudi yerleşimlerini korumak bahanesiyle Yahudi paramiliter örgütlerine eğitim alanı sağlamıştır (Shlaim, 2000).
- Haganah ile İşbirliği: 1936–39 Arap İsyanı sırasında Haganah, İngilizlerle birlikte “Özel Gece Birlikleri” adı altında operasyonlar yürütmüş; bu, Yahudi milislerin askeri becerilerini geliştirmesine katkı sağlamıştır (Gelvin, 2014).
- Silahlanma Asimetrisi: İngiltere, Arapların silahlanmasını engellemek için sıkı yasaklar getirmiş, buna karşın Yahudi grupların silah kaçakçılığına çoğu zaman göz yummuştur. Bu dengesizlik, 1948 savaşında Yahudilerin askeri üstünlük kurmasında belirleyici olmuştur (Morris, 2008).

İngiltere, böylece resmi olarak “tarafsız” görünse de, fiilen Yahudilerin askeri güçlenmesini kolaylaştırmıştır.

İngiltere’nin Askeri ve Güvenlik Politikaları

Manda dönemi boyunca İngiltere, resmi olarak “düzeni sağlamakla” yükümlüydü. Ancak uygulamada, güvenlik politikaları Yahudi toplulukları lehine sonuçlar doğurmuştur:

- Özel Polis Gücü (Notrim): 1920’lerde kurulan bu polis birliği, Yahudi yerleşimlerini korumak bahanesiyle Yahudi paramiliter örgütlerine eğitim alanı sağlamıştır (Shlaim, 2000).
- Haganah ile İşbirliği: 1936–39 Arap İsyanı sırasında Haganah, İngilizlerle birlikte “Özel Gece Birlikleri” adı altında operasyonlar yürütmüş; bu, Yahudi milislerin askeri becerilerini geliştirmesine katkı sağlamıştır (Gelvin, 2014).
- Silahlanma Asimetrisi: İngiltere, Arapların silahlanmasını engellemek için sıkı yasaklar getirmiş, buna karşın Yahudi grupların silah kaçakçılığına çoğu zaman göz yummuştur. Bu dengesizlik, 1948 savaşında Yahudilerin askeri üstünlük kurmasında belirleyici olmuştur (Morris, 2008).

İngiltere, böylece resmi olarak “tarafsız” görünse de, fiilen Yahudilerin askeri güçlenmesini kolaylaştırmıştır.

ABD-İngiltere Koordinasyonu ve Güç Geçişi

1940'ların ortaları, Ortadoğu'da İngiltere'den ABD'ye güç geçişinin hızlandığı bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere'nin ekonomik ve askeri kaynakları tükenmişti. Bu nedenle Filistin sorunu, giderek Amerikan diplomasisinin alanına kaymaya başladı (Louis, 1984).

- ABD'nin Rolü: Başkan Truman, özellikle Yahudi göçü konusunda aktif olmuş; 100.000 Yahudi mültecinin Filistin'e kabul edilmesi için İngiltere'ye baskı yapmıştır (Sachar, 1996).
- İngiltere'nin Çıkması: İngiltere, Araplarla ilişkileri bozmak istemediği için ABD'nin baskısına direnmeye çalışmış; fakat ekonomik zorluklar ve iç politik baskılar nedeniyle geri adım atmıştır.
- Soğuk Savaş Dinamikleri: ABD, İsrail'i Batı'nın Ortadoğu'daki stratejik müttefiki olarak görmeye başlamış; İngiltere ise giderek "yardımcı aktör" konumuna itilmiştir.

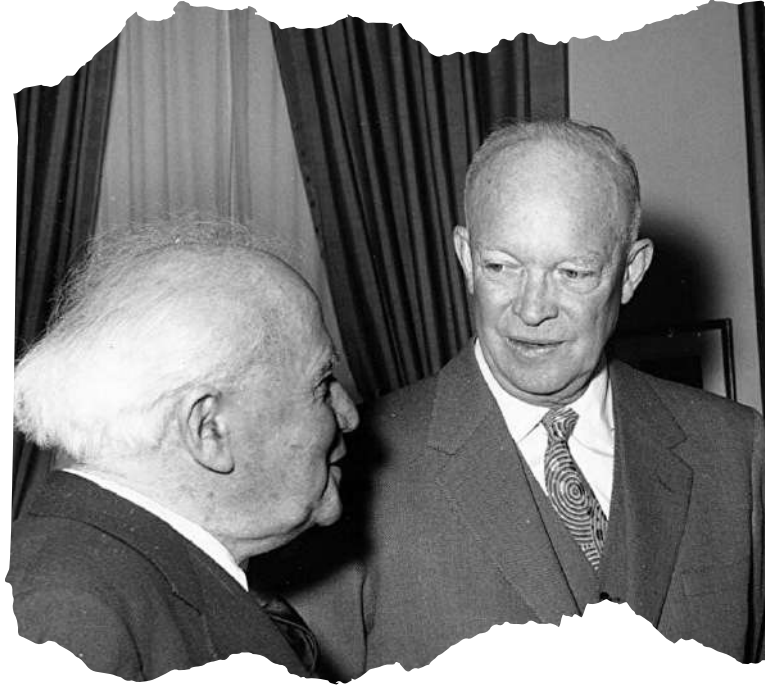
Bu koordinasyon, İsrail'in kuruluş sürecinde Batı blokunun bütüncül desteğini sağlamış; İngiltere ise hem rolünü kaybetmiş hem de Arap dünyasında "çifte standartlı" imajını pekiştirmiştir.

Arap Dünyasında İngiltere Algısı

İngiltere'nin Filistin politikasına Arap dünyasının tepkisi, yalnızca Filistinlilerle sınırlı kalmamıştır. Mısır, Irak, Ürdün ve Suriye gibi ülkelerde İngiltere'ye duyulan güvensizlik, bu dönemde kalıcı bir hal almıştır.

- Mısır: Süveyş Kanalı'ndaki İngiliz varlığına duyulan tepki, Filistin meselesiyle birleşmiş ve Arap milliyetçiliğini beslemiştir (Vatikiotis, 1991).
- Irak: 1941'deki Raşid Ali el-Kilani darbesi, kısmen İngiltere'nin Filistin politikasına karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Ürdün: İngiltere'nin Kral Abdullah üzerinden yürüttüğü denge politikaları, Arap kamuoyunda "İngiltere işbirlikçiliği" suçlamalarına yol açmıştır.

Bu tepkiler, 1950'lerden itibaren yükselen Arap milliyetçiliğinin temelinde İngiltere'nin Filistin'deki rolünün de olduğunu göstermektedir.

İngiltere'nin Sorumluluğunu Terk Etmesi

1947'de İngiltere'nin meseleyi Birleşmiş Milletler'e devretmesi, Arap dünyasında "sorumluluğu terk eden güç" imajını kalıcı hale getirmiştir. İngiltere, bölgeden çekilirken ne Arapların haklarını güvence altına almış ne de Yahudilerle Araplar arasında adil bir çözüm geliştirmiştir. Bunun yerine sorunu uluslararası sisteme havale ederek kendi çıkarlarını korumaya odaklanmıştır (Anderson, 2012).

Tarihsel Analiz ve Blair'e Bağlantı

İngiltere'nin İsrail'in kuruluşundaki etkisi, yalnızca 20. yüzyılın ortalarında kalmış bir olgu değildir. Blair'in 2007–2015 Filistin temsilciliği döneminde ve 2025'te yeniden gündeme gelmesinde de benzer bir kalıp gözlemlenmektedir:

- Batı çıkarlarını önceleme,
- Filistin halkının siyasi iradesini ikinci plana atma,
- "Çözüm üretici" görünürken aslında statükoyu sürdürme.

Bu tarihsel süreklilik, İngiltere'nin Filistin meselesindeki rolünün kişilere bağlı değil, yapısal ve jeopolitik çıkarlarla ilgili olduğunu göstermektedir.

- İngiltere, Yahudi göçünü teşvik ederek demografiyi değiştirdi.
- Yishuv kurumlarını destekleyerek devlet altyapısını kurdurdu.
- Arap liderlerini bastırarak Filistin toplumunu zayıflattı.
- Yahudi örgütlerinin askeri güçlenmesine göz yumdu.
- ABD'ye alan açarak İsrail'in Batı blokundaki yerini sağlamlaştırdı.
- Arap dünyasında kalıcı bir güvensizlik yarattı.

Sonuçta İsrail'in 1948'deki kuruluşu, yalnızca Siyonist hareketin çabalarıyla değil, İngiltere'nin çelişkili ve çıkar odaklı politikaları sayesinde mümkün olmuştur.

İsrail'in 1948'de kuruluş süreci, yalnızca Yahudi göçü ve uluslararası diplomatik kararlarla şekillenmedi; aynı zamanda İngiltere ile Yahudi yeraltı örgütleri arasındaki doğrudan çatışmalarla da belirleyici hale geldi. Balfour Deklarasyonu ile başlayan İngiliz-Siyonist ilişkisi, 1920'lerde işbirliği boyutu taşıırken, 1940'ların ortalarında yoğun bir şiddet döngüsüne evrilmiştir (Cesarani, 2009). Yahudi örgütleri, İngiltere'yi "Yahudi ulusal yurdunun önünde engel" olarak görmeye başlamış, İngiltere ise bu örgütleri terörist gruplar olarak nitelemiştir.

Bu bölümde, Haganah, Irgun (Etzel) ve Lehi (Stern Çetesi) gibi örgütlerin İngiliz manda yönetimine karşı yürüttüğü faaliyetler incelenecek; bu çatışmaların İsrail'in kuruluşuna nasıl zemin hazırladığı tartışılacaktır.

Yahudi Yeraltı Örgütlerinin Doğuşu

- Haganah (1920): Başlangıçta Yahudi yerleşimlerini korumak amacıyla kurulan Haganah, zamanla disiplinli bir paramiliter güce dönüşmüş ve İngilizlerle dönemsel işbirliği yapmıştır. Ancak 1940'larda giderek bağımsız hareket etmeye başlamıştır (Gelvin, 2014).
- Irgun (1931): Haganah'tan ayrılan daha radikal unsurlar tarafından kurulan Irgun, Araplara ve İngilizlere karşı şiddet eylemlerini savunmuştur. Irgun, "güç yoluyla caydırıcılık" stratejisini benimsemiştir.
- Lehi (1940): Stern Çetesi olarak da bilinen Lehi, İngiltere'ye karşı en radikal örgütlerden biri olmuş, doğrudan terör eylemleri ve suikastlar gerçekleştirmiştir.

Bu örgütler, İngiltere'nin manda yönetimi altında adeta "devlet öncesi ordular" olarak faaliyet göstermiştir.

İ S R A İ L ' İ N K U R U L U Ş S Ü R E C İ V E İ N G İ L T E R E - S İ Y O N İ S T Ç A T I Ş M A S I

Toprak Reformları ve Gerilim

İngiltere, manda yönetimi süresince Yahudi yerleşimlerini koruma ve genişletme eğilimindeydi. 1930'lar ve 1940'larda Yahudi fonlarıyla büyük toprak alımları yapılmış, Arap köylüler mülksüzleştirilmişti (Benvenisti, 2000). Bu süreç:

- Araplar açısından sosyal ve ekonomik kriz,
- Yahudi toplulukları açısından ise devletleşme yönünde altyapı anlamına geliyordu.

Toprak reformları, İngiltere'ye karşı hem Arap hem de Yahudi toplumunda tepki yaratmış; Araplar "İngiltere bizi sattı" derken, Yahudiler "İngiltere göçü kısıtlayarak ulusal yurdumuzu engelliyor" diyordu.

İngiltere-Siyonist Çatışmasının Yükselişi

King David Otel Bombalaması (1946)

Irgun'un düzenlediği bu saldırı, İngiltere'nin Filistin'deki prestijine ağır darbe vurmuştur. 91 kişinin öldüğü saldırı, İngiltere'nin hem güvenlik kapasitesini hem de uluslararası imajını zedelemiştir (Cesarani, 2009).

Lord Moyne Suikastı (1944)

Lehi örgütü, Kahire'de İngiliz Orta Doğu Bakanı Lord Moyne'u suikastla öldürmüştür. Bu olay, İngiltere'nin üst düzey yetkililerinin dahi hedef alınabileceğini göstermiştir.

İngiliz Askerlerinin İnfazı (1947)

Irgun militanları tarafından kaçırılan iki İngiliz askeri, asılarak öldürülmüş ve cesetleri sokaklara bırakılmıştır. Bu olay, İngiltere kamuoyunda büyük yankı uyandırmış, "Filistin bataklığı" algısını güçlendirmiştir.

İngiltere'nin Zayıflaması

1940'ların ortalarına gelindiğinde İngiltere üç cephede baskı altındaydı:

1. Arap toplumunun sürekli direnişi,
2. Yahudi örgütlerinin terör eylemleri,
3. ABD'nin Filistin politikasına giderek daha fazla yön vermesi.

Bu koşullar altında İngiltere, Filistin'i yönetme iradesini kaybetmiş ve 1947'de meseleyi Birleşmiş Milletler'e havale etmiştir.

Çatışmaların İsrail'in Kuruluşuna Katkısı

İngiltere-Siyonist çatışması, paradoksal biçimde İsrail'in kuruluşunu hızlandırmıştır:

- Yahudi örgütleri, askeri tecrübe kazanarak İsrail Savunma Kuvvetleri'nin çekirdeğini oluşturmuştur.
- İngiltere'nin güvenliği sağlayamaması, manda yönetiminin meşruiyetini çöktürmüştür.
- BM sürecine geçiş hızlanmış, 1947 Taksim Planı gündeme gelmiştir.

Bu süreç, İsrail'in 1948'de bağımsızlık ilan etmesini mümkün kılmıştır.

Tarihsel Süreklilik ve Blair'e Bağlantı

İngiltere'nin Yahudi örgütleriyle yaşadığı çatışmalar, günümüzde Blair'in temsil ettiği diplomatik açmazlara ışık tutmaktadır. Blair de tıpkı İngiltere'nin manda yıllarındaki gibi, "hakem" rolünde görünse de, fiilen taraflardan birini güçlendiren politikaların parçası olarak görülmektedir. 2007-2015 temsilcilik döneminde Hamas ile görüşmemesi ve İsrail'le yakın ilişkileri, bu tarihsel sürekliliği teyit etmektedir (Brown, 2017).

Arap Toplumunun Tepkileri ve Zayıflaması

1936-1939 Arap İsyanı, Filistinlilerin İngiltere'ye ve Yahudi göçüne karşı en örgütlü kalkışmasıydı. Ancak bu isyanın İngiltere tarafından şiddetle bastırılması, Arap toplumunda kalıcı bir zayıflama yarattı:

- Siyasi liderlik: Hacı Emin el-Hüseyni gibi liderler sürgüne gönderildi; yerel kadrolar dağıtıldı.
- Askeri güç: Filistinli silahlı gruplar tasfiye edildi, silahları toplatıldı.
- Toplumsal örgütlenme: Köy liderleri (notabiller) İngiliz baskısıyla işlevsiz hale getirildi (Khalidi, 2006).

Bu durum, 1940'larda Filistinlilerin dağınık, liderlikten yoksun ve askeri açıdan güçsüz kalmasına yol açtı. Yahudiler ise aynı dönemde kurumsal, askeri ve siyasi açıdan güçlenmeye devam ediyordu.

İngiltere'nin Çifte Standartlı Politikaları

İngiltere, Arap ayaklanmalarını sert yöntemlerle bastırırken, Yahudi örgütlerinin büyümesine göz yumdu. Bu “çifte standart” birkaç alanda açıkça görülmektedir:

1. Siyasi temsil: Arap siyasi partileri kapatılırken, Yahudi Ajansı fiilen bir hükümet gibi faaliyet gösterdi.
2. Askeri yapı: Arapların silah edinmesi yasakken, Haganah İngilizlerle işbirliği içinde büyüdü.
3. Toprak kullanımı: Arap köylüler mülksüzleştirilirken, Yahudi göçmenler için özel yerleşim alanları açıldı (Benvenisti, 2000).

Bu politikalar, Arap kamuoyunda İngiltere'ye yönelik “ihamet” algısını derinleştirdi.

Yahudi Örgütlerinin İngilizlere Karşı Şiddeti

1940'ların ortalarında Yahudi örgütleri yalnızca Araplara değil, İngilizlere de yöneldi:

- Irgun: 1944'te İngiliz askerî trenlerine bombalı saldırılar düzenledi.
- Lehi: 1944'te Kahire'de İngiltere'nin Orta Doğu Bakanı Lord Moyne'u öldürdü.
- 1947 Olayları: Irgun tarafından iki İngiliz askerinin asılarak öldürülmesi, İngiliz kamuoyunda “artık Filistin'den çıkmalıyız” görüşünü güçlendirdi (Cesarani, 2009).

İngiltere'nin “düzen sağlayıcı” rolü bu saldırılar karşısında zayıflamış, manda yönetimi fiilen çöküş sürecine girmiştir.

BM Taksim Planı Öncesi İngiltere'nin Çekilme Stratejisi

1947'de İngiltere, Filistin sorununu çözmekten vazgeçerek meseleyi Birleşmiş Milletler'e havale etti.

Bu strateji iki amaç taşıyordu:

1. Sorumluluğu devretmek: Artık mali, askeri ve siyasi yük taşınamaz hale gelmişti.
2. Batı çıkarlarını korumak: ABD'nin artan etkisiyle birlikte, Filistin'de Batı lehine bir çözümün önü açıldı.

Sonuçta 29 Kasım 1947'de BM Genel Kurulu, 181 sayılı Taksim Planını kabul etti. İngiltere bu planı uygulamak için çaba göstermedi, sadece çekilme takvimi belirledi (Gelvin, 2014).

İngiltere'nin Küresel Gücünün Zayıflaması

Filistin meselesi, İngiltere'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası küresel güç kaybının sembollerinden biri oldu.

- Hindistan 1947'de bağımsızlığını kazandı.
- Ortadoğu'da Süveyş üzerindeki hâkimiyet tartışmalı hale geldi.
- Filistin'den çekiliş, İngiltere'nin "dünya imparatorluğu"ndan "bölgesel güç" statüsüne gerilemesinin göstergesiydi (Louis, 1984).

Böylece Filistin meselesi yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda küresel güç dengeleriyle de bağlantılı hale geldi.

Çatışmaların İsrail'in Kuruluşuna Etkisi

İngiltere-Siyonist çatışması paradoksal olarak İsrail'in doğuşunu hızlandırdı:

- Yahudi örgütleri, askeri deneyim kazanarak İsrail Savunma Kuvvetleri'nin çekirdeğini oluşturdu.
- İngiltere'nin çekilme kararı, BM Taksim Planı'nın önünü açtı.
- Arap toplumunun liderlikten yoksun bırakılması, İsrail'in askeri üstünlük kurmasını kolaylaştırdı (Morris, 2008).

İsrail'in bağımsızlık ilanı, İngiltere'nin bu çelişkili politikalarının doğrudan sonucuydu.

Tarihsel Süreklilik ve Blair'e Bağlantı

İngiltere'nin 1920–1948 arasındaki politikaları, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını sürekli olarak erteleyen ve Batı çıkarlarını önceleyen bir çizgi oluşturdu. Bu miras, Tony Blair'in 2007–2015 temsilcilik döneminde ve 2025'te Gazze tartışmalarında yeniden üretildi.

- Blair, Hamas'la görüşmeyerek İngiltere'nin manda döneminde uyguladığı "tek taraflı muhatap seçme" politikasını sürdürdü.
- İsrail'le yakın ilişkileri, İngiltere'nin tarihsel tarafgirliğinin güncel yansıması olarak algılandı (Brown, 2017).

Dolayısıyla İngiltere-Siyonist çatışması ile Blair'in günümüzdeki diplomatik konumu arasında yapısal bir süreklilik vardır.

- Arap isyanlarının bastırılması, Filistin toplumunu örgütsüz bıraktı.
- Yahudi örgütleri İngiltere'ye karşı şiddet eylemleriyle askeri kapasite kazandı.
- İngiltere, 1947'de BM'ye devrederek sorumluluktan kaçtı.
- Bu süreç, İsrail'in 1948'de kuruluşunu mümkün kıldı.
- Tarihsel süreklilik, günümüzde Blair'in rolüyle yeniden görünür hale geldi.

S Ü V E Y Ş K R İ Z İ (1 9 5 6)

1956 Süveyş Krizi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin Ortadoğu'daki hegemonyasının çöküşünü simgeleyen olaylardan biridir. Kriz, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdülnasır'ın 26 Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etmesi ile patlak vermiştir. Bu adım, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik bir meydan okuma olarak görülmüştür. Çünkü kanal, Avrupa'nın petrol ikmalinin yaklaşık üçte birini sağlıyor ve İngiltere'nin küresel imparatorluk hattında hayati bir rol oynuyordu (Kyle, 2011).

İngiltere ve Fransa için bu gelişme, imparatorluklarının son kalelerinden birine doğrudan tehditti. Ancak kriz, sadece bu iki ülkenin değil; aynı zamanda İsrail'in de bölgedeki stratejik hesaplarını yakından ilgilendirdi. İsrail, Mısır'ın Sina Yarımadası üzerinden yürüttüğü baskıyı kırmak ve Gazze sınırında yaşanan çatışmaları kendi lehine çevirmek için İngiltere ve Fransa ile ittifaka yöneldi (Shlaim, 2000).

Krizin Uluslararası Bağlamı

1950'ler, Soğuk Savaş'ın yoğunlaştığı bir dönemdi. Ortadoğu, ABD ve SSCB arasında nüfuz mücadelesine sahne oluyordu.

- ABD: Bölgedeki petrol kaynaklarını güvence altına almak istiyor, ancak doğrudan askeri müdahaleden kaçınıyordu.
- SSCB: Nasır'ın liderliğindeki Mısır'ı destekliyor, Batı'ya karşı yeni bir müttefik kazanıyordu.
- İngiltere ve Fransa: İkinci Dünya Savaşı sonrası zayıflamış, ama Süveyş üzerindeki çıkarlarını korumakta kararlıydı.

Bu denklemde İsrail, Batı'nın doğal müttefiki olarak öne çıktı. Çünkü İsrail, Mısır'ı ve Arap milliyetçiliğini Batı çıkarlarına tehdit olarak gören bir perspektifi paylaşıyordu (Louis, 1989).

İngiltere–Fransa–İsrail Gizli Anlaşması

Kriz sırasında İngiltere, Fransa ve İsrail arasında gizli bir ittifak kuruldu. Bu anlaşma, Ekim 1956'da Paris yakınlarındaki Sèvres'te yapılan toplantılarda şekillendi (Kyle, 2011).

- İsrail, 29 Ekim 1956'da Sina Yarımadası'na saldırarak,
- İngiltere ve Fransa ise “ tarafları ayırma bahanesiyle” askeri müdahale edecek,
- Asıl amaç, Süveyş Kanalı'nı yeniden Batı kontrolüne almak ve Nasır'ı devirmek olacaktı.

Bu plan, İsrail için stratejik bir fırsattı: Gazze sınırında Mısır destekli gerilla saldırılarını durdurmak, Sina'da üstünlük kurmak ve Batı ile askeri bağlarını güçlendirmek.

Krizin Seyri

İsrail, 29 Ekim'de Sina'ya girdi. Kısa sürede Gazze ve Sina'daki birçok noktayı ele geçirdi. Ardından İngiltere ve Fransa "arabulucu güç" olarak devreye girip Mısır'a ultimatoma verdi; Mısır reddedince hava saldırılarına başladılar. Ancak plan beklenmedik bir şekilde ters tepti:

- ABD ve SSCB krize sert tepki gösterdi.
- ABD Başkanı Eisenhower, İngiltere'yi ekonomik yaptırımla tehdit etti.
- SSCB, Londra ve Paris'i doğrudan nükleer saldırıyla tehdit edecek kadar ileri gitti.

Bu baskılar sonucunda İngiltere ve Fransa geri adım atmak zorunda kaldı. Aralık 1956'da BM'nin denetiminde ateşkes sağlandı ve İngiltere-Fransa-İsrail birlikleri bölgeden çekildi.

Krizin Sonuçları

Süveyş Krizi, üç düzeyde sonuç doğurdu:

1. İngiltere için: Kriz, İngiltere'nin süper güç rolünü fiilen sona erdirdi. Artık ABD'nin onayı olmadan Ortadoğu'da hareket edemeyeceği anlaşıldı. İngiltere'nin "imparatorluk dönemi"nin bittiği, yerini ABD merkezli bir küresel düzene bıraktığı kabul edildi (Darwin, 2009).
2. İsrail için: Kriz, İsrail'in Batı blokuna entegrasyonunu güçlendirdi. ABD her ne kadar resmi olarak saldırıyı onaylamasa da, İsrail'in askeri kapasitesini artırması ve Batı'nın güvenlik stratejilerinde "ön karakol" rolünü pekiştirmesi bu dönemde gerçekleşti.
3. Arap dünyası için: Nasır, askeri açıdan kaybetmesine rağmen politik olarak kazandı. Süveyş'i millileştirmesi, Arap milliyetçiliğinin simgesi haline geldi. İngiltere'ye duyulan güvensizlik derinleşti, Arap dünyasında "Batı işbirlikçiliği" suçlamaları arttı (Vatikiotis, 1991).

Filistin Meselesine Etkileri

Her ne kadar kriz doğrudan Filistin meselesine odaklanmasa da, dolaylı etkileri büyüktü:

- İsrail, Gazze'yi kısa süreliğine işgal ederek Filistinlilerin Mısır kontrolü altında yaşadığı deneyimi değiştirdi.
- İngiltere'nin gücünün azalması, ABD'nin Filistin-İsrail meselesinde daha etkin rol oynamasının önünü açtı.
- Filistinliler, İngiltere'nin artık güvenilecek bir "dengeleyici güç" olmadığını görerek daha çok Arap milliyetçiliğine yöneldi.

Tarihsel Süreklilik ve Blair'e Bağlantı

Süveyş Krizi, İngiltere'nin Ortadoğu'daki tarihsel rolünün dönüşümünü simgeler. İngiltere artık "oyunu kuran güç" değil, ABD'nin onayına tabi bir aktör haline gelmiştir. Bu durum, 21. yüzyılda Blair'in Filistin temsilciliğinde de gözlemlenir: Blair, bağımsız bir İngiliz çizgisi izlemekten ziyade ABD'nin politikalarıyla uyumlu hareket etmiş, bu nedenle Filistinliler tarafından güvenilir bir figür olarak görülmüştür (Brown, 2017).

Kriz Öncesi İngiltere-İsrail İlişkileri

Süveyş Krizi öncesinde İngiltere'nin İsrail ile ilişkileri çelişkiliydi.

- Manda döneminden itibaren İngiltere, İsrail'in doğusunda belirleyici rol oynamıştı.
- Ancak 1948 sonrası İngiltere, Arap ülkeleriyle (özellikle Ürdün, Irak ve Körfez monarşileriyle) petrol ve güvenlik ilişkilerini sürdürmek için İsrail'e mesafeli davranıyordu.
- İsrail ise, Batı'da güvenilir müttefik arayışında İngiltere ve Fransa'yı doğal ortak olarak görüyordu.

1950'lerin ortasında Mısır'ın artan gücü, Nasır'ın Arap milliyetçiliği ve SSCB ile yakınlaşması, İngiltere-İsrail ilişkilerini yeniden yakınlaştırdı. İngiltere, Arap milliyetçiliğini kontrol etmek için İsrail'i denge unsuru olarak kullanabileceğini düşündü (Shlaim, 2000).

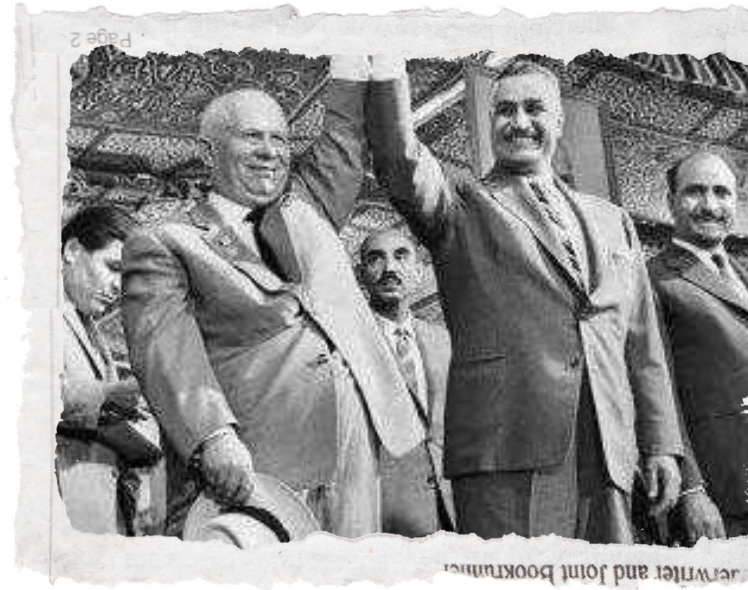
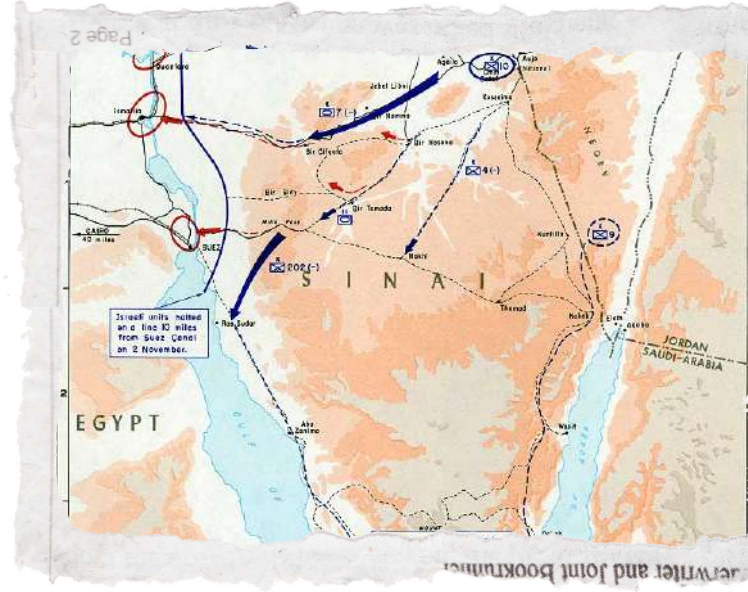
Anthony Eden Hükümeti ve Krizin İç Politik Yönü

İngiltere Başbakanı Anthony Eden, Süveyş Krizi'nin mimarlarından biriydi. Eden, Churchill sonrası dönemde İngiltere'nin hâlâ küresel bir güç olduğunu kanıtlamak istiyordu. Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi, Eden için yalnızca stratejik değil, aynı zamanda psikolojik bir meydan okumaydı (Darwin, 2009).

Ancak kriz, Eden'in sonunu hazırladı:

- İngiltere'nin askeri müdahalesi ABD tarafından açıkça reddedildi.
- Ekonomik baskılar karşısında İngiltere geri çekilmek zorunda kaldı.
- Kamuoyunda ve siyasette büyük bir prestij kaybı yaşandı.

Eden, 1957'de istifa etti. Süveyş, İngiltere'nin "imparatorluk rüyasının sonu" olarak tarihe geçti.

BM ve Eisenhower Diplomasisi

Kriz, Birleşmiş Milletler'de yoğun tartışmalara yol açtı. ABD ve SSCB, nadiren de olsa aynı çizgide birleşti: her ikisi de İngiltere, Fransa ve İsrail'in saldırısını kınadı.

- ABD Başkanı Dwight Eisenhower, İngiltere'ye sert baskı uyguladı. İngiltere ekonomisi zaten kırılgandı; Eisenhower, İngiliz sterlinine karşı ekonomik yaptırım tehdidinde bulundu.
- SSCB, Batı'ya karşı sert açıklamalar yaptı; hatta Londra ve Paris'e nükleer saldırı imasında bulundu.
- BM Genel Kurulu, ilk defa "acil özel oturum" düzenleyerek ateşkese sağladı.

Bu süreç, uluslararası sistemde iki sonucu doğurdu:

1. ABD'nin Ortadoğu'daki liderliği kesinleşti.
2. BM'nin barışı koruma kapasitesi ilk kez ciddi ölçüde sınandı.

İsrail'in Stratejik Kazançları

Her ne kadar İngiltere ve Fransa krizde kaybeden taraf olarak görülse de, İsrail belirli kazanımlar elde etti:

- Askeri kapasite: Sina Harekâtı, İsrail ordusunun operasyonel gücünü kanıtladı.
- Gazze ve Sina deneyimi: İsrail, bu bölgelerde kısa süreli kontrol sağlayarak Arap ordularının zayıf yönlerini gözlemledi.
- Batı ile ittifak: Fransa ve İngiltere ile işbirliği, İsrail'in Batı blokuna entegrasyonunu hızlandırdı.

Ancak İsrail, ABD baskısı sonucu Sina'dan çekilmek zorunda kaldı. Buna rağmen "Batı'nın ön karakolu" rolünü pekiştirdi.

Arap Dünyasında Nasır'ın Yükselişi

Nasır, askeri anlamda kaybetmiş olsa da politik açıdan kazanan oldu:

- Süveyş'i millileştirmesi Arap milliyetçiliğinin sembolü haline geldi.
- İngiltere'nin başarısızlığı, Arap dünyasında "Batı'nın zayıflığı" algısını güçlendirdi.
- Nasır, 1950'lerden 1960'lara uzanan dönemde Arap liderliğinin merkezi figürü haline geldi (Vatikiotis, 1991).

Filistinliler açısından Nasır, İsrail'e karşı direnişin umut figürü oldu. İngiltere'ye duyulan öfke daha da derinleşti.

Krizin Uzun Vadeli Etkileri

Süveyş Krizi, yalnızca kısa vadeli bir askeri operasyon değil, Ortadoğu tarihini şekillendiren bir dönüm noktasıydı:

- 1.İngiltere'nin Güç Kaybı: Kriz, İngiltere'nin küresel güçten bölgesel aktöre gerilemesini hızlandırdı.
- 2.ABD'nin Liderliği: Kriz sonrası Ortadoğu'da ABD'nin söz hakkı belirginleşti.
- 3.İsrail'in Gücü: İsrail, Arap ordularına karşı üstünlüğünü pekiştirdi.
- 4.Arap Milliyetçiliği: Nasır, Arap dünyasında bir kahramana dönüştü; bu, 1967'ye kadar Arap siyasetini şekillendirdi.
- 5.Filistin Meselesi: Kriz, Filistinlilerin İngiltere'den umudu kesmesine yol açtı; Batı'ya güvensizlik kalıcılaştı.

Tarihsel Süreklilik ve Blair Bağlantısı

Süveyş Krizi, İngiltere'nin Ortadoğu'daki rolünün dönüşümünü simgeleyen bir olaydır.

- 1917'de Balfour ile başlayan "oyun kurucu İngiltere", 1956'da Süveyş ile "bağımsızlığını kaybetmiş İngiltere"ye dönüşmüştür.
- 21. yüzyılda Blair'in Filistin temsilciliği, bu bağımlılığın güncel versiyonudur: Blair, çoğunlukla ABD politikalarıyla uyumlu hareket etmiş, bağımsız bir İngiliz çizgisi geliştirememiştir.

Bu nedenle Blair'in rolü, Süveyş sonrası İngiltere'nin Ortadoğu'daki konumunun doğal bir devamı olarak okunmalıdır.

- Süveyş Krizi, İngiltere'nin Ortadoğu'daki "son imparatorluk macerası" oldu.
- İsrail için Batı ittifakı güçlenirken, Arap dünyasında Nasır'ın liderliği pekişti.
- Kriz, Filistin meselesinde İngiltere'nin artık belirleyici güç olmadığını gösterdi.
- Tarihsel çizgi, günümüzde Blair'in sınırlı ve ABD'ye bağımlı temsilciliği ile devam etmektedir.

P E T R O L
K R İ Z İ
(1 9 7 3)

1973 Petrol Krizi, yalnızca küresel enerji dengelerini değil, aynı zamanda Batı'nın Ortadoğu'ya bakışını kökten değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Krizin fitilini ateşleyen olay, 6 Ekim 1973'te başlayan Yom Kippur Savaşıdır. Mısır ve Suriye'nin İsrail'e karşı başlattığı bu saldırı, 1967 Altı Gün Savaşı'nda kaybettikleri toprakları geri alma girişimiydi. Savaş kısa sürmüş, ancak uluslararası etkileri uzun vadeli olmuştur (Yergin, 1991).

Arap ülkeleri, özellikle Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü (OAPEC), savaş sırasında İsrail'i destekleyen ülkelere petrol ambargosu uygulamaya karar verdi. Bu karar, Batı ekonomilerini derinden sarstı. Petrol fiyatları birkaç ay içinde dört katına çıktı; enerji kıtlığı, ekonomik durgunluk ve enflasyonla birleşerek "stagflasyon" kavramını doğurdu (Painter, 2014).

İngiltere, bu krizde ABD'den farklı bir pozisyon aldı. ABD İsrail'e güçlü destek verirken, İngiltere daha dengeli bir tutum sergiledi; bu da hem Avrupa içindeki ilişkilerinde hem de Arap dünyasındaki imajında önemli sonuçlar doğurdu (Keating, 2004).

İngiltere'nin Ortadoğu Politikası: Çıkmaz ve Denge

İkinci Dünya Savaşı sonrası İngiltere, Ortadoğu'daki imparatorluk gücünü büyük ölçüde kaybetmişti. Ancak petrol ve ticaret açısından bölge hâlâ kritik önemdeydi. 1973'te İngiltere'nin politikası üç temel kaygı üzerine inşa edilmişti:

1. Enerji güvenliği: İngiltere, kendi enerji ihtiyacının önemli bir kısmını Ortadoğu'dan sağlıyordu.
2. Arap ilişkileri: Özellikle Körfez ülkeleriyle ekonomik ve diplomatik bağlar, İngiltere için hayatiydi.
3. ABD ile uyum: NATO bağlamında ABD ile uyum zorunluydu, ancak tamamen Washington çizgisine teslim olmak da İngiltere için riskliydi.

Bu denge arayışı, İngiltere'yi "İsrail'e destek verirken Arap dünyasını karşısına almama" stratejisine yöneltti (Hurewitz, 1976).

Petrol Ambargosu ve İngiltere

1973 Ekim’inde OAPEC, ABD ve Hollanda başta olmak üzere İsrail’i destekleyen ülkelere petrol ambargosu uygulamaya başladı. İngiltere başlangıçta bu listede yoktu, çünkü İngiliz hükümeti daha “ılımlı” bir çizgi benimsemişti.

- İngiltere, ABD kadar açık bir şekilde İsrail yanlısı pozisyon almadı.
- Başbakan Edward Heath, Arap ülkeleriyle ilişkileri sürdürmeye özen gösterdi.
- Bunun sonucunda İngiltere, ambargodan en az etkilenen Batı ülkelerinden biri oldu (Keating, 2004).

Ancak bu politika, ABD ile İngiltere arasında gerginlik yarattı. Washington, Londra’yı “Araplara taviz vermekle” suçladı.

Avrupa Topluluğu (AT) ve Ortak Tutum

1973 Petrol Krizi aynı zamanda Avrupa’nın dış politika koordinasyonunu da sınamıştı. İngiltere, 1973’te Avrupa Topluluğu’na (AT) yeni katılmıştı. Kriz sırasında AT, “dokuzlar bildirisi” ile Filistin halkının meşru haklarını tanıyan bir açıklama yaptı. Bu, Avrupa’nın ilk kez Filistin meselesini açıkça gündeme getirmesiydi (Pijpers, 1980).

İngiltere bu bildiriye destekledi. Böylece İngiltere, Filistin konusunda ABD’den farklı bir pozisyona yöneldi:

- ABD İsrail’in güvenliğini öncelikli görürken,
- İngiltere ve Avrupa, Filistin halkının siyasi haklarının tanınmasını savunmaya başladı.

Bu farklılık, Transatlantik ilişkilerde yeni bir fay hattı yarattı.

Krizin Filistin Meselesine Dolaylı Etkileri

Petrol Krizi, Filistin meselesini uluslararası gündemin merkezine taşımıştır:

- Arap ülkeleri, ilk kez petrolü siyasi bir silah olarak kullanmış; Batı’nın İsrail yanlısı politikalarına karşı caydırıcı bir araç geliştirmiştir (Yergin, 1991).
- Avrupa’nın Filistin halkının haklarını tanıması, Filistin Kurtuluş Örgütü’nün (FKÖ) diplomatik meşruiyet kazanmasına katkıda bulunmuştur.
- İngiltere açısından bu süreç, “denge politikası”nın zorunluluğunu göstermiştir: ne tamamen İsrail yanında ne de tamamen Arap dünyasının karşısında.

Krizin Uzun Vadeli Sonuçları

1. Enerji Politikaları: İngiltere, Kuzey Denizi petrolünü hızla geliştirmeye yöneldi. Böylece Ortadoğu'ya bağımlılığını azaltmak istedi.
2. Arap Dünyası ile İlişkiler: Kriz, İngiltere'nin Körfez monarşileriyle ekonomik bağlarını güçlendirdi. Silah satışları ve yatırımlar arttı.
3. Filistin Sorunu: İngiltere, Avrupa ile birlikte “iki devletli çözüm” yaklaşımını ilk kez daha açık savunmaya başladı.
4. ABD-İngiltere Gerilimi: Kriz, Londra'nın Washington'dan kısmen bağımsız bir çizgi izleyebileceğini gösterdi. Ancak bu durum, İngiltere'nin küresel ölçekte “ikincil ortak” rolünü de teyit etti.

Tarihsel Süreklilik ve Blair'e Bağlantı

1973 Petrol Krizi, İngiltere'nin Filistin meselesindeki “denge politikası”nı netleştiren bir olaydı. İngiltere ne ABD kadar İsrail yanlısı oldu, ne de Arap dünyasıyla köprüleri attı. Bu ikili çizgi, Tony Blair döneminde de devam etti:

- Blair, 2007–2015 yılları arasında ABD'nin çizgisine yakın bir politika izledi,
- Ancak Avrupa geleneğinin de etkisiyle Filistin'in ekonomik kalkınması gibi başlıkları gündeme getirdi.

Dolayısıyla Petrol Krizi, Blair'in temsilciliğinde yeniden görülen “denge siyaseti”nin tarihsel arka planını oluşturur.

- 1973 Petrol Krizi, İngiltere'nin enerji güvenliği ve Ortadoğu politikalarını köklü biçimde etkiledi.
- İngiltere, ABD'den farklı olarak Arap dünyasına daha yakın bir çizgi izledi ve ambargodan görece az zarar gördü.
- Avrupa ile birlikte ilk kez Filistin halkının haklarını tanıdı.
- Kriz, Filistin meselesinin Batı diplomasisinde daha görünür hale gelmesini sağladı.
- Bu “denge siyaseti”, Blair döneminde yeniden üretildi.

İngiltere'nin İç Siyasetinde Petrol Krizi

Petrol Krizi, İngiltere'de büyük bir ekonomik ve sosyal sarsıntıya yol açtı.

- Ekonomik Etki: Petrol fiyatlarının dört kat artması, İngiltere'de enflasyonu hızlandırdı. Sanayi üretimi yavaşladı, enerji kıtlığı hissedildi.
- Üç Günlük Çalışma Haftası (Three-Day Week): Elektrik tasarrufu için 1974 başında hükümet, sanayi üretiminde üç günlük çalışma sistemini uygulamaya koydu. Bu, krizin günlük hayata etkisinin en çarpıcı göstergesiydi (Turner, 2013).
- Kamuoyu Baskısı: Halk arasında “enerji krizi” hükümete olan güveni zedeledi. Başbakan Edward Heath'in Muhafazakâr hükümeti büyük eleştiriler aldı. 1974 seçimlerinde Heath, kriz yönetimindeki başarısızlığı nedeniyle koltuğunu kaybetti.

Petrol Krizi, böylece İngiltere iç siyasetinde doğrudan hükümet değişikliğine yol açan bir kriz oldu.

Bu ilişkiler, İngiltere'nin dış politikasını daha fazla enerji güvenliği ve ekonomik çıkar eksenine oturttu.

ABD-İngiltere Gerilimi

1973 Petrol Krizi, Transatlantik ilişkilerde de bir dönüm noktasıydı.

- ABD'nin İsrail'e Desteği: ABD, Yom Kippur Savaşı sırasında İsrail'e büyük askeri yardımlar yaptı.
- İngiltere'nin Mesafesi: İngiltere, ABD kadar açık destek vermedi. Bu nedenle Arap ambargosunun hedefi olmadı.
- Washington'un Tepkisi: ABD yönetimi, Londra'yı "Araplara fazla taviz vermekle" suçladı.

Bu farklılık, İngiltere'nin artık "bağımsız manevra alanı" arayışında olduğunu gösterdi. Ancak uzun vadede İngiltere yine ABD'nin çizgisine yakınladı.

Petrol Krizinin Uzun Vadeli Sonuçları

1. Enerji Politikaları: İngiltere, Kuzey Denizi'ndeki petrol ve doğalgaz rezervlerini hızla geliştirdi. Bu, 1980'lerde enerji bağımsızlığını artırdı.
2. Avrupa Birliği Politikaları: Kriz, Avrupa'nın dış politika koordinasyonunu güçlendirdi. İngiltere bu süreçte Avrupa içinde Filistin meselesine daha duyarlı bir çizgi izledi.
3. Filistin Meselesi: FKÖ'nün diplomatik kazanımları, Filistin'in uluslararası alanda görünürlüğünü artırdı.
4. Körfez Bağımlılığı: İngiltere'nin Körfez ülkelerine ekonomik ve askeri bağımlılığı derinleşti.
5. Arap-Batı İlişkileri: Kriz, Arap milliyetçiliğine geçici de olsa bir zafer hissi kazandırdı.

Tarihsel Süreklilik ve Blair'e Bağlantı

1973 Petrol Krizi, İngiltere'nin Filistin ve Ortadoğu politikalarının bugüne uzanan yapısını şekillendirdi.

- İngiltere, ABD'den farklı bir çizgi izleyebileceğini gösterdi, ama uzun vadede Washington'a eklemlendi.
- Filistin halkının haklarını Avrupa ile birlikte tanınması, Blair'in 2007-2015 döneminde "ekonomik kalkınma ve devlet inşası" vurgusunun öncülü oldu.
- Körfez ülkeleriyle ekonomik bağların güçlenmesi, Blair sonrası dönemde de İngiltere'nin dış politikasının belirleyici unsurlarından biri oldu.

Blair'in temsilciliği sırasında "denge siyaseti"nin kökenleri, aslında 1973 Petrol Krizi'nde atılan adımlarda aranmalıdır.

- Petrol Krizi, İngiltere'nin iç siyasetinde hükümet değişikliğine yol açtı.
- FKÖ, diplomatik meşruiyet kazandı; Filistin meselesi küresel gündemin merkezine oturdu.
- Körfez ülkeleriyle ekonomik ve askeri bağlar güçlendi.
- ABD-İngiltere ilişkilerinde geçici bir gerilim yaşandı.
- Enerji güvenliği, İngiltere'nin dış politikasının öncelikli alanı haline geldi.

Anthony Charles Lynton Blair (d. 1953), modern İngiliz siyasetinde en tartışmalı figürlerden biridir. 1997–2007 yılları arasında İngiltere Başbakanı olarak görev yapan Blair, İşçi Partisi’ni yeniden şekillendiren “Yeni İşçi Partisi” (New Labour) hareketinin lideriydi. Sosyal demokrat çizgiyi piyasa ekonomisiyle birleştirmeye çalışan “Üçüncü Yol” politikasıyla öne çıktı (Giddens, 1998).

Blair’in siyasi kariyerinin yükselişi, 1990’ların iyimser Batı atmosferiyle örtüşürken; 11 Eylül 2001 sonrası dönemde aldığı kararlar, özellikle Irak işgali bağlamında, onu uluslararası siyasette derin tartışmaların odağına yerleştirdi. Blair, kimi çevrelerce “modernleşmeci lider” olarak övülse de, kimilerince “savaş suçlusı” olarak suçlanmaktadır (Marr, 2007).

Blair’in Siyasi Yükselişi

- Oxford Yılları: Blair, hukuk eğitimi aldı ve öğrenci hareketlerinde aktif oldu.
- Parlamento Girişi (1983): İşçi Partisi’nden Sedgefield milletvekili olarak parlamento girdi.
- İşçi Partisi Liderliği (1994): John Smith’in ölümü sonrası parti liderliğine seçildi. Blair, partiyi modernize ederek “Yeni İşçi” (New Labour) çizgisini başlattı.
- 1997 Zaferi: İşçi Partisi, 18 yıl aradan sonra seçimleri büyük farkla kazandı. Blair, 43 yaşında başbakan olarak göreve geldi.

Bu yükseliş, İngiltere’de refah devleti ile serbest piyasa arasındaki sentezi arayan bir dönemin ürünüydü.

T O N Y
B L A I R
K İ M D İ R ?

Başbakanlık Dönemi (1997–2007)

Blair'in başbakanlık dönemi üç ana evreye ayrılabilir:

Reform Yılları (1997–2001):

- Asgari ücret uygulaması başlatıldı.
- Sağlık ve eğitimde yatırımlar arttı.
- Kuzey İrlanda Barış Süreci'nde (1998 Belfast Anlaşması) arabuluculuk yaptı.

• Eylül Öncesi Dönem: Blair, küreselleşmeyi destekleyen, Avrupa ile uyumlu, ABD ile işbirliğine açık bir lider olarak profil çizdi.

• Eylül Sonrası Dönem (2001–2007): Blair'in politikalarının ağırlık merkezi güvenlik ve terörle mücadeleye kaydı. Afganistan ve Irak savaşları, bu dönemin en belirleyici adımları oldu (Rentoul, 2013).

Irak'ın İşgalindeki Rolü

Blair'in siyasi kariyerindeki en tartışmalı konu, 2003 Irak işgalidir. ABD Başkanı George W. Bush ile yakın ittifak içinde olan Blair, "Irak'ta kitle imha silahları bulunduğunu" iddiasını işgale gerekçe olarak savundu.

- Dossier Tartışmaları: 2002'de yayımlanan "Iraq Dossier", Saddam Hüseyin'in 45 dakika içinde kimyasal silah kullanabileceğini öne sürüyordu. Daha sonra bu raporun manipülatif olduğu ortaya çıktı (Chilcot Report, 2016).
- Parlamentodaki Destek: Blair, büyük muhalefete rağmen parlamentoyu işgale ikna etti.
- İşgale Katılım: İngiltere, ABD'den sonra Irak'a en fazla asker gönderen ülke oldu.

Sonraki yıllarda Irak'ta kitle imha silahlarının bulunmaması, Blair'in itibarını ciddi şekilde sarstı. Birçok akademisyen ve insan hakları örgütü, Blair'i uluslararası hukuku ihlal etmekle ve savaş suçları işlemekle suçladı (Sands, 2005).

Ebu Gureyb Skandalı ve Blair'in Sorumluluğu

Irak işgali sırasında ABD ordusunun kontrolündeki Ebu Gureyb Cezaevi'nde (2003–2004) yaşanan işkence skandalları tüm dünyayı sarstı. Mahkumlara yönelik fiziksel şiddet, cinsel taciz ve aşağılayıcı muamelelerin belgelenmesi, Batı'nın insan hakları söylemini derinden zedeledi (Hersh, 2004).

İngiltere doğrudan bu skandaldan sorumlu tutulmasa da, Blair'in hükümeti işgale ortak olduğu için uluslararası kamuoyunda "ortak sorumluluk" tartışmaları gündeme geldi. Ayrıca İngiliz askerlerinin Irak'taki gözaltı merkezlerinde işkence uyguladığına dair vakalar da ortaya çıktı (ICJ, 2005).

Ortadoğu Politikası ve İsrail-Filistin Meselesi

Blair'in başbakanlığı sırasında Filistin meselesi de gündemdeydi:

- İsrail ile Yakınlık: Blair, İsrail ile sıkı diplomatik ilişkiler kurdu; ancak tarafsız arabulucu rolü sorgulandı.
- ABD ile Paralellik: Bush yönetiminin çizgisine yakın durdu.
- Filistin Yönetimi: Blair, FKÖ lideri Yaser Arafat'a mesafeli, Mahmud Abbas'a ise daha yakın bir tavır aldı.

Blair'in politikaları, Filistinliler tarafından genellikle güvenilmez ve İsrail yanlısı olarak değerlendirildi.

Blair'in Mirası

Tony Blair'in başbakanlık dönemi, çelişkili bir miras bırakmıştır:

- **Olumlu: Kuzey İrlanda Barış Süreci, iç reformlar, Avrupa entegrasyonu.**
- **Olumsuz: Irak işgali, Ebu Gureyb ve uluslararası hukuk tartışmaları.**

Blair, 2007'de görevden ayrıldığında İngiltere tarihinin en uzun süre görev yapan İşçi Partisi başbakanı olmuştu. Ancak Irak savaşı ve Ortadoğu politikaları nedeniyle itibarını büyük ölçüde kaybetmişti.

Blair ve "Özel İlişki" (Special Relationship)

İngiltere ile ABD arasındaki "özel ilişki" kavramı, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kullanılan bir söylemdir. Blair döneminde bu ilişki yeni bir boyut kazandı.

- Bill Clinton ile Dönem (1997–2000): Blair, Clinton'la ideolojik uyum içindeydi. İkisi de küreselleşmeyi destekleyen, serbest piyasa yanlısı sosyal demokrat çizgiyi savunuyordu. Kosova müdahalesinde (1999) Blair, Clinton'ın yakın müttefikiydi.
- George W. Bush ile Dönem (2001–2007): 11 Eylül saldırıları sonrası Blair, Bush'un en yakın uluslararası destekçisi oldu. Afganistan ve Irak savaşlarında ABD'ye en fazla destek veren lider olarak öne çıktı.

Blair, ABD ile yakınlığı sayesinde İngiltere'nin "küresel oyuncu" kimliğini koruyabileceğini düşündü. Ancak bu strateji, uzun vadede Blair'in mirasını olumsuz etkiledi.

Irak İşgalinin İç Politikaya Etkileri

İngiltere’de Irak işgali büyük tartışmalara yol açtı:

- Kamuoyu Tepkisi: 2003’te Londra’da yapılan savaş karşıtı gösteriler, İngiltere tarihinin en büyük protestolarından biri oldu. Yaklaşık 1,5 milyon kişi “Not in My Name” sloganıyla yürüdü (Taylor, 2003).
- Parlamentodaki Bölünme: İşçi Partisi içinde birçok milletvekili Blair’in çizgisine karşı çıktı. İşgal kararı, parti içi birliği zedeledi.
- Basın ve Akademi: İngiliz medyası ve akademisi, Blair’in Irak dosyalarındaki iddialarını “manipülatif” olarak değerlendirdi.

Blair, bütün bu tepkilere rağmen Bush’un yanında kalmayı tercih etti.

Chilcot Raporu (2016)

2016’da yayımlanan Chilcot Raporu, Irak işgaliyle ilgili en kapsamlı resmi inceleme oldu. Raporda şu bulgular öne çıktı:

- Kitle İmha Silahları: Blair hükümeti, Irak’ta kitle imha silahları bulunduğu dair kesin kanıt olmadan işgale katıldı.
- Hukuksal Dayanak: İşgalin uluslararası hukuka uygunluğuna dair güçlü bir temel bulunmadığı belirtildi.
- Hazırlık Eksiklikleri: İngiltere, işgal sonrası için yeterli plan yapmamıştı. Irak’ta güvenlik ve siyasi boşluk oluştu.
- Blair’in Rolü: Raporda Blair’in Bush’a yazdığı mektup dikkat çekti: “Ne olursa olsun seninle olacağım” (“I will be with you, whatever”).

Chilcot Raporu, Blair’in itibarını daha da zedeledi.

Birçok çevrede “savaş suçlusu” tartışmaları alevlendi.

“Savaş Suçlusu” Tartışmaları

Blair, Irak işgali nedeniyle hem İngiltere’de hem de uluslararası alanda sert eleştirilere maruz kaldı.

- İngiltere’de Tepkiler: İnsan hakları örgütleri ve hukukçular, Blair’in Lahey’de yargılanması gerektiğini savundu.
- Uluslararası Hukuk: İşgalin BM Güvenlik Konseyi onayı olmadan yapılması, uluslararası hukuk ihlali olarak değerlendirildi (Sands, 2005).
- Kamu Algısı: Blair, İngiltere tarihinin en çok protesto edilen liderlerinden biri haline geldi.

Her ne kadar hukuken yargılanmasa da, Blair’in adı uluslararası siyasette “meşru müdahale” tartışmalarının en karanlık örneklerinden biri olarak kaldı.

B L A I R ' İ N O R T A D O Ğ U T E M S İ L C İ L İ Ğ İ (2 0 0 7 - 2 0 1 5)

Ö N D E Ğ E R L E N D İ R M E

Blair'in Başbakanlıktan Ayrılışı (2007)

2007'de Blair, artan iç baskılar ve parti içindeki muhalefet nedeniyle görevini bırakmak zorunda kaldı. Yerine Gordon Brown geçti. Blair, başbakanlıktan ayrıldığında şu tablo ortaya çıkmıştı:

- Kuzey İrlanda Barış Süreci'nde başarı,
- Avrupa Birliği ile uyumlu ekonomi politikaları,
- Ama Irak işgali nedeniyle itibarı ağır şekilde sarsılmış bir lider.

Blair, görevden ayrıldıktan hemen sonra Ortadoğu'da yeni bir rol üstlendi.

2007'de Blair, Ortadoğu Dörtlüsü (ABD, AB, BM, Rusya) tarafından Filistin Özel Temsilcisi olarak atandı. Bu görev, onun siyasi kariyerinin ikinci evresi oldu.

- Görev Tanımı: Filistin'de ekonomik kalkınma, kurumsal reformlar ve devlet inşası süreçlerini desteklemek.
- Uygulama: Blair, Filistin'de altyapı projeleri ve ekonomik girişimlere öncülük etti.

Eleştiriler:

- Filistinliler, Blair'i "İsrail yanlısı" olmakla suçladı.
- Tarafsız arabulucu olamadığı için güven kaybetti.
- ABD politikalarına paralel hareket ettiği görüldü.

2015'te bu görevinden istifa etti. Ancak Filistinliler nezdinde itibarı düşük kaldı.

Blair'in Mirası ve Değerlendirme

Tony Blair'in mirası üçlü bir çerçevede incelenebilir:

1. İç Politikada: İngiltere'yi modernleştiren, refah devleti ile piyasa ekonomisi arasında denge kuran bir lider.
2. Uluslararası Politikada: ABD ile yakın işbirliği, Irak işgali, uluslararası hukuk ihlalleri.
3. Ortadoğu'da: Filistin temsilciliği, "denge siyaseti" söylemi ama pratikte başarısızlık.

Blair, tarih kitaplarında hem "yenilikçi reformcu" hem de "savaş suçlusu" olarak hatırlanan çelişkili bir figür olarak kalacaktır.

- Blair, İşçi Partisi'ni yeniden iktidara taşıyan ve İngiltere'yi modernleştiren liderdi.
- 11 Eylül sonrası ABD ile özel ilişki kurarak Irak işgaline katıldı.
- Chilcot Raporu, Blair'in sorumluluğunu net biçimde ortaya koydu.
- Kamuoyunda "savaş suçlusu" tartışmaları derinleşti.
- 2007 sonrası Filistin temsilciliği, Blair'in Ortadoğu'daki rolünün "ABD'ye bağımlı" çizgide devam ettiğini gösterdi.

Tony Blair, başbakanlıktan ayrıldıktan sonra uluslararası siyasette “ikinci hayat”ını Ortadoğu’da sürdürdü. Ortadoğu Dörtlüsü (ABD, AB, BM, Rusya) tarafından 2007’de Filistin Özel Temsilcisi olarak atandığında, bu karar büyük beklentiler ve aynı zamanda büyük şüphelerle karşılandı.

- Beklentiler: Blair’in Batı’daki ağırlığıyla İsrail üzerinde baskı kurabileceği ve Filistin ekonomisini canlandırabileceği umuluyordu.
- Şüpheler: Irak işgalindeki rolü nedeniyle Arap kamuoyunda güvenilirliği neredeyse sıfırdı.

Görevi boyunca (2007–2015), Blair hem teknik hem siyasi girişimlerde bulundu. Ancak sekiz yıllık misyonu, çoğu gözlemci tarafından “başarısız” olarak değerlendirildi.

Görev Tanımı ve Yetki Sınırları

Blair’in görevi doğrudan siyasi müzakereleri yürütmek değil, daha çok “zemin hazırlamak”tı:

- Filistin Yönetimi’nin kurumlarını güçlendirmek,
- Batı Şeria’da ekonomik kalkınma projelerini desteklemek,
- İsrail ile Filistin arasında güven artırıcı önlemleri teşvik etmek,
- Uluslararası yardımların daha etkin kullanımını sağlamak.

Ancak yetkileri sınırlıydı. Asıl siyasi kararlar, ABD ve İsrail’in kontrolünde kaldı. Bu durum, Blair’in “teknokrat temsilci” konumuna sıkışmasına yol açtı.

Batı Şeria’daki Somut Projeler

Blair, görev süresince çok sayıda ekonomik ve altyapı projesi başlattı:

1. Cenin Sanayi Bölgesi:

- Alman desteğiyle planlanan bu proje, Batı Şeria’nın kuzeyinde istihdam yaratmayı hedefliyordu.
- Ancak İsrail’in güvenlik kısıtlamaları ve izin süreçleri nedeniyle sürekli ertelendi.

2. Jericho Tarım Projesi:

- Japon fonlarıyla desteklenen proje, tarım üretimini artırmayı hedefledi.
- Blair, bu projeyi sık sık “başarı örneği” olarak sundu, ancak etkisi sınırlı kaldı.

3. Turizm ve Altyapı Yatırımları:

- Filistin’de turizm potansiyelini artırmak için Bethlehem ve Ramallah çevresinde projeler.
- Elektrik ve su altyapısında iyileştirmeler.

4. Kontrol Noktaları:

- Blair’in girişimiyle bazı kontrol noktaları kaldırıldı veya hafifletildi.
- Ancak İsrail’in güvenlik politikaları nedeniyle bunların çoğu geçici oldu.

Bu projeler kısa vadeli ekonomik iyileşmeler sağladı, fakat siyasi çözüm için kalıcı bir etki yaratmadı.

Gazze Meselesi ve Blair'in Sınırlılığı

Blair'in en büyük başarısızlığı Gazze'deki insani kriz karşısındaki etkisizliği idi.

- 2007 Hamas Kontrolü: Hamas'ın Gazze'de iktidarı ele geçirmesi Blair'in misyonunu baştan daralttı. Blair, Hamas ile görüşmeyi reddetti.
- 2008-09 Gazze Savaşı: İsrail'in "Dökme Kurşun Operasyonu" sırasında binlerce sivil öldü. Blair, krizde görünür bir rol oynamadı.
- 2012 Gazze Çatışması: Mısır'ın arabuluculuğu ön plandaydı; Blair kenarda kaldı.
- 2014 Gazze Savaşı: Blair, ateşkes girişimlerinde yer aldı ancak Hamas'ın reddi ve İsrail'in tavizsiz tutumu nedeniyle başarısız oldu.

Gazze, Blair'in temsilciliğinde neredeyse "boşluk alanı" olarak kaldı. Bu da Filistinlilerin gözünde Blair'in tarafsızlığını zedeledi.

İsrail ile Yakın İlişkiler

Blair, İsrail ile yakın bağlar kurdu. Hemen her İsrail başbakanı (Olmert, Netanyahu, Peres) ile düzenli görüştü. Ancak bu yakınlık iki sonuç doğurdu:

- İsrail için Güvenilir Ortak: Blair, güvenlik kaygılarını anlamaya çalıştı, İsrail hükümetleriyle uyumlu mesajlar verdi.
- Filistin için Güvensizlik: Filistinliler, Blair'in İsrail'in yerleşim politikalarına ciddi bir itiraz getirmediğini düşündü.

Blair, özellikle Netanyahu döneminde İsrail'e "fazla yakın" olmakla suçlandı. Bu algı, temsilciliğinin meşruiyetini aşındırdı.

Uluslararası Aktörlerin Tepkileri

- ABD: Blair'i destekledi, ama Washington'un politikaları belirleyici kaldı. ABD, Blair'i çoğunlukla kendi çizgisinin sözcüsü olarak kullandı.
- AB: Daha bağımsız bir arabuluculuk bekledi; Blair'in başarısızlığı Avrupa'da hayal kırıklığı yarattı.
- BM: Blair'in teknik projelerini destekledi, ama siyasi çözümde etkisiz buldu.
- Rusya: Blair'i "Batı'nın adamı" olarak gördü, tarafsızlığını sürekli sorguladı.

Sonuç olarak Blair, hiçbir uluslararası aktörün beklentisini tam olarak karşılayamadı.

Eleştiriler ve Tartışmalar

Blair'in temsilciliği boyunca üç ana eleştiri öne çıktı:

1. Irak İmaju: Irak işgalindeki rolü nedeniyle Filistinliler ve Arap kamuoyu ona asla güvenmedi.
2. Tarafsızlık Sorunu: İsrail'e yakın tavrı, temsilciliğini itibarsızlaştırdı.
3. Ekonomi Merkezli Yaklaşım: Filistin sorununu yalnızca "ekonomik kalkınma" ile çözmeye çalışması, siyasi gerçekliği göz ardı etmek anlamına geldi.

Birçok akademisyen ve diplomat, Blair'in misyonunu "başarısız" veya "sembolik" olarak nitelendirdi (Khalidi, 2013; Thrall, 2014).

Görevden Ayrılışı (2015)

2015'te Blair istifa etti. Görevden ayrılış nedenleri:

- İsrail-Filistin barış sürecinde ilerleme sağlanamaması,
- Uluslararası toplumda Blair'e duyulan güvenin azalması,
- Filistin tarafında yaygın güvensizlik,
- AB ve BM'nin Blair'den beklentilerinin karşılanmaması.

Blair'in temsilciliği sona erdiğinde geriye kalan, birkaç ekonomik proje dışında kayda değer bir başarı olmadı.

Bilinmeyen ve Daha Az Tartışılan Yönler

Blair'in temsilciliğiyle ilgili genelde gölgede kalan bazı detaylar:

- Körfez Bağlantıları: Blair'in aynı dönemde Körfez ülkeleriyle ticari danışmanlık ilişkileri vardı. Bu durum, çıkar çatışması tartışmalarına yol açtı.
- Özel Fonlar: Blair'in ofisi için kullanılan fonların şeffaflığı sorgulandı. Bazı gazeteler, Körfez sermayesinin Blair'in faaliyetlerini finanse ettiğini yazdı.
- Kişisel İmaj Çabası: Blair, temsilciliği aynı zamanda kendi itibarını onarmak için kullandı; ancak Irak mirası ağır bastığı için başarılı olamadı.
- İç Kulisler: AB diplomatları, Blair'in toplantılara geç geldiğini, İsrail'in taleplerine fazla uyum sağladığını raporladı. Bu detaylar sızdırıldığında Blair'in imajı daha da sarsıldı.

Genel Değerlendirme

Blair'in Filistin temsilciliği, Ortadoğu barış sürecinde kayıp bir dönem olarak tarihe geçti.

- Olumlu: Batı Şeria'da bazı ekonomik projeler, uluslararası yardımların koordinasyonu.
- Olumsuz: Gazze'de etkisizlik, İsrail'in yerleşim politikaları karşısında sessizlik, tarafsızlık kaybı, Irak geçmişinin gölgesi.

Blair, 2015'te görevi bıraktığında Filistin meselesi daha da derinleşmiş, yerleşimler artmış, Gazze krizleri sürmüştü, siyasi çözüm ihtimali zayıflamıştı.

- Blair'in temsilciliği teknik olarak sınırlı, siyasi olarak etkisizdi.
- Irak işgali mirası nedeniyle Arap dünyasında meşruiyet kazanamadı.
- İsrail'e yakınlığı, Filistinlilerin güvenini yok etti.
- Uluslararası toplumda beklentiler karşılanmadı.
- Blair'in temsilciliği, Ortadoğu barış sürecine katkıdan çok, Batı'nın "statükoyu sürdürme" stratejisinin bir parçası oldu.

Tony Blair'ın 2015'te Ortadoğu Dörtlüsü Temsilciliği'nden ayrılışı, onun Filistin ve İsrail bağlamındaki resmî diplomatik rolünü sonlandırdı; fakat Blair, uluslararası siyasetten tamamen çekilmedi. Aksine, danışmanlık, düşünce kuruluşu faaliyetleri ve gayriresmî girişimlerle adını farklı şekillerde gündemde tutmaya devam etti. Bu dönemi anlamak için dört ana başlığa odaklanmak gerekir:

1. Tony Blair Institute for Global Change (TBI) ve küresel projeler,
2. Körfez monarşileriyle ekonomik-siyasi ilişkiler,
3. Avrupa iç siyaseti (özellikle Brexit) ve pandemi sürecindeki çıkışları,
4. Ortadoğu ve Filistin bağlamında mirası, özellikle 7 Ekim 2023 sonrası sessizliği.

Tony Blair Institute for Global Change (TBI)

2016'da kurulan TBI, Blair'ın başbakanlık sonrası en kurumsal girişimidir.

Çalışma Alanları

- Afrika'da kamu reformu: Nijerya, Ruanda, Sierra Leone gibi ülkelerde bürokratik kapasite geliştirme programları.
- Radikalizmle mücadele: "Extremism Policy Unit" aracılığıyla radikal ideolojilerin eğitim ve medya yoluyla engellenmesi.
- Teknoloji ve dijitalleşme: Kamu hizmetlerinde dijital dönüşüm projeleri.
- İklim ve enerji: Afrika'da temiz enerji yatırımları için hükümetlere danışmanlık.

Etki

TBI, özellikle Afrika'da hükümetler için danışmanlık yapan bir "teknokrat think-tank" olarak konumlandı. Dünya Bankası ve BM gibi kuruluşlarla ortak projeler yürüttü.

Eleştiriler

- Finansman: Enstitünün Körfez ülkelerinden fon aldığı iddiaları, bağımsızlığını tartışmalı hale getirdi.
- Politik Etki: TBI, politika üreten bir kurumdan ziyade Blair'ın "küresel danışmanlık ajansı" olarak eleştirildi.

Körfez Monarşileri ile İlişkiler

Blair'in 2015 sonrası en tartışmalı boyutu, Körfez ülkeleriyle yakın ilişkileridir.

Suudi Arabistan

- Vision 2030: Blair, Suudi Veliaht Prensi Muhammed bin Selman'a ekonomik reform programında danışmanlık yaptı.
- Silah Anlaşmaları: İngiltere'nin Suudi Arabistan'a yönelik silah satışları, Blair'in "sessiz lobi" faaliyetleriyle ilişkilendirildi.
- Eleştiriler: Suudi Arabistan'ın Yemen savaşındaki rolü nedeniyle Blair'in Riyad ile yakınlığı sert şekilde eleştirildi.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

- Blair, BAE'nin bölgesel yatırımlarına danışmanlık sağladı.
- Abu Dabi'de düzenlenen birçok güvenlik ve enerji forumunda aktif rol aldı.

Katar

- Katar'ın 2022 Dünya Kupası hazırlıklarında Blair'in ekibinin danışmanlık yaptığı basına yansdı.
- Ancak Katar'ın Hamas ile ilişkileri nedeniyle Blair'in bu bağlantıları daha az görünür kılındı.

Genel Eleştiri

Blair'in Körfez bağlantıları, şu soruları gündeme getirdi:

- İnsan hakları ihlalleriyle suçlanan rejimlere meşruiyet sağlıyor mu?
- "Reform danışmanlığı" adı altında otoriter yönetimlere Batı vitrininde destek mi oluyor?

Avrupa İç Siyasetinde Blair

Brexit Karşıtlığı

Blair, 2016 Brexit referandumundan sonra en yüksek sesle AB karşıtı karara muhalefet eden eski lider oldu.

- Defalarca AB'den çıkışın İngiltere'nin çıkarlarına zarar vereceğini söyledi.
- "People's Vote" kampanyasında ikinci referandum çağrısı yaptı.
- Ancak kamuoyunda Blair'in itibarı düşük olduğundan, sesinin etkisi sınırlı kaldı.

Kamuoyundaki Etkisi

İngiliz medyasında Blair, Brexit tartışmalarında "geçmişin hayaleti" olarak görülüyordu. Birçok yorumcu, Irak savaşı nedeniyle Blair'in kamuoyunu ikna etme kapasitesini kaybettiğini vurguladı.

Ortadoğu ve Filistin’de Blair’in İmajı (2015–2025)

Filistin’de Algi

- Blair, hâlâ Irak işgali ve İsrail yanlısı tavrı nedeniyle “istenmeyen kişi” konumunda.
- Filistinli akademisyenler, Blair’in temsilciliğini “boşa harcanan yıllar” olarak tanımlıyor.
- Hamas ile hiçbir zaman doğrudan temas kurmaması, mirasını daha da olumsuzlaştırdı.

İsrail’de Algi

- Blair, İsrail’de hâlâ olumlu karşılanan bir figür. Netanyahu ile kişisel dostluğunu sürdürdü.
- İsrail medyasında sık sık “İngiltere’nin en büyük dostu” olarak anıldı.

Arap Dünyasında Algi

- Körfez ülkeleri düzeyinde resmi saygınlığını korudu.
- Ancak Arap sokaklarında Blair, “ABD’nin ve İsrail’in adamı” olarak görülme devam etti.

7 Ekim 2023 Sonrası Gazze Savaşı ve Blair’in Sessizliği

7 Ekim 2023’te başlayan Gazze savaşı, Blair’in 2015 sonrası Ortadoğu imajını yeniden gündeme getirdi.

- Sessizlik: Blair, savaşın ilk aylarında neredeyse hiç görünmedi.
- Batı Medyasında Röportajlar: 2024 başında birkaç kez “İsrail’in güvenlik hakkını” vurgulayan açıklamalar yaptı, ancak Gazze’deki sivil kayıplara dair sert bir eleştiri getirmedi.
- Filistin Kamuoyu: Blair’in sessizliği, onun Filistin meselesindeki “güvenilmezliğini” bir kez daha teyit etti.
- Uluslararası Tepki: Blair, artık “barış sürecinde etkin bir aktör” olarak görülmedi; adı sadece eski temsilci olarak anıldı.

Blair’in bu sessizliği, 2007–2015 döneminde kaybettiği meşruiyetin geri dönmediğini kanıtladı.

Kamuoyunda “Savaş Suçlusu” Tartışmaları

2015–2025 arasında Blair’in adı hâlâ sık sık “savaş suçlusu” tartışmalarıyla anıldı.

- Arrest Blair Kampanyası: Aktivistler Blair’in uluslararası hukuk önünde hesap vermesi için kampanyalar düzenledi.
- Halk Algısı: İngiltere’de genç kuşakların önemli bir kısmı Blair’i yalnızca “Irak savaşı” ile özdeşleştiriyor.
- Lahey Tartışmaları: Her ne kadar Uluslararası Ceza Mahkemesi’nde yargılanması hukuken mümkün olmasa da, akademik çevrelerde “Blair doktrini”nin uluslararası hukuku ihlal ettiği vurgulandı.

Genel Değerlendirme

2015–2025 arası Blair dönemi şu şekilde özetlenebilir:

1. TBI: Küresel yönetim, Afrika ve dijitalleşme odaklı bir think-tank.
2. Körfez: Suudi Arabistan, BAE ve Katar ile yakın ekonomik ilişkiler.
3. Avrupa: Brexit karşıtı duruş, ancak düşük kamu etkisi.
4. Ortadoğu: Filistin’de başarısız miras, İsrail’de olumlu algı, Arap dünyasında güvensizlik.
5. Gazze 2023: Sessizlik ve taraflı açıklamalarla imajının daha da zedelenmesi.
6. Kamuoyu: “Savaş suçlusu” tartışmaları gölgesinde kalan bir figür.

Sonuç

- Blair, 2015 sonrası resmî diplomatik misyon üstlenmese de, küresel danışmanlık ve enstitü faaliyetleriyle sahnede kalmaya çalıştı.
- Körfez ülkeleriyle bağlantıları, imajını daha da tartışmalı hale getirdi.
- Filistin ve Gazze bağlamında hâlâ olumsuz hatırlanıyor.
- Batı’da “tecrübeli devlet adamı” olarak röportajlar verse de, halk nezdinde Irak savaşı ve başarısız temsilcilik mirasıyla özdeşleşiyor.

Tony Blair, modern İngiliz siyasetinde yalnızca bir reformcu başbakan değil; aynı zamanda uluslararası hukukun sınırlarını zorlayan bir figür olarak da anılmaktadır. 2003 Irak işgali, onun kariyerinin dönüm noktası olmuş ve Blair’i, uluslararası hukuka aykırı bir savaşın siyasi sorumlusu olarak tarihe geçirmiştir. Irak işgali sırasında kullanılan “kitle imha silahları” iddiaları, Blair’in kamuoyunu yanıltarak savaş için rıza üretme çabasının bir parçası olarak görülmüş; daha sonra bu iddiaların asılsız çıkması, Blair’i uluslararası hukuk açısından “hesap vermesi gereken” bir lider konumuna getirmiştir.

Blair’in adı, bu bağlamda yalnızca Irak işgaliyle değil; Filistin temsilciliği sırasında uluslararası hukukun temel ilkelerine bağlı kalmaması ile de gündeme gelmiştir. İsrail’in yerleşim politikaları, Gazze ablukası ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri karşısındaki sessizliği, onun mirasını daha da tartışmalı hale getirmiştir.

Blair’in Hukuki Argümanları: “Kitle İmha Silahları” ve “Önleyici Savaş”

Blair hükümeti, Irak işgalini meşrulaştırmak için bir dizi hukuki ve siyasi argüman geliştirdi.

Kitle İmha Silahları (WMD)

- 2002’de yayımlanan “Iraq Dossier”, Saddam Hüseyin’in 45 dakika içinde kimyasal silah kullanabileceğini iddia ediyordu.
- Blair, bu rapora dayanarak parlamentoyu işgale ikna etmeye çalıştı.
- Daha sonra bu dosyanın manipüle edildiği, istihbaratın çarpıtıldığı ortaya çıktı (Chilcot Report, 2016).

Önleyici Savaş Doktrini

Blair, Bush yönetiminin savunduğu “önleyici savaş” (preemptive war) doktrini destekledi.

- Argüman: Saddam Hüseyin’in gelecekte kitle imha silahları geliştirmesi ihtimali, şimdiden müdahale etmeyi meşru kılıyordu.
- Sorun: Uluslararası hukukta “önleyici meşru müdafaa” tanınmaz; yalnızca gerçekleşmiş veya yakın saldırı tehdidi meşru müdafaa hakkı doğurur.

Bu nedenle Blair’in hukuki argümanları, akademik literatürde “hukuki kılıf altında siyasi manipülasyon” olarak değerlendirildi (Gray, 2008; Sands, 2005).

B L A I R V E U L U S L A R A R A S I H U K U K T A R T I Ş M A L A R I

BM Şartı'nın İhlali

Birleşmiş Milletler Şartı'nın 2(4). maddesi, kuvvet kullanımını yasaklar. İki istisna vardır:

- BM Güvenlik Konseyi'nin açık yetkilendirmesi,
- 51. madde kapsamında meşru müdafaa.

Irak işgalinde bu iki koşul da mevcut değildi:

- Güvenlik Konseyi Yetkisi: 1441 sayılı karar, yalnızca silah denetçilerine çağrı yapıyordu. İşgal için "otomatik yetki" vermiyordu.
- Meşru Müdafaa: Irak'ın İngiltere veya ABD'ye saldırısı yoktu.

Dolayısıyla işgal, BM Şartı'nın açık ihlaliydi. Blair'in bu sürece liderlik etmesi, onun uluslararası hukuk açısından doğrudan sorumluluk taşıdığı anlamına gelir.

Chilcot Raporu (2016)

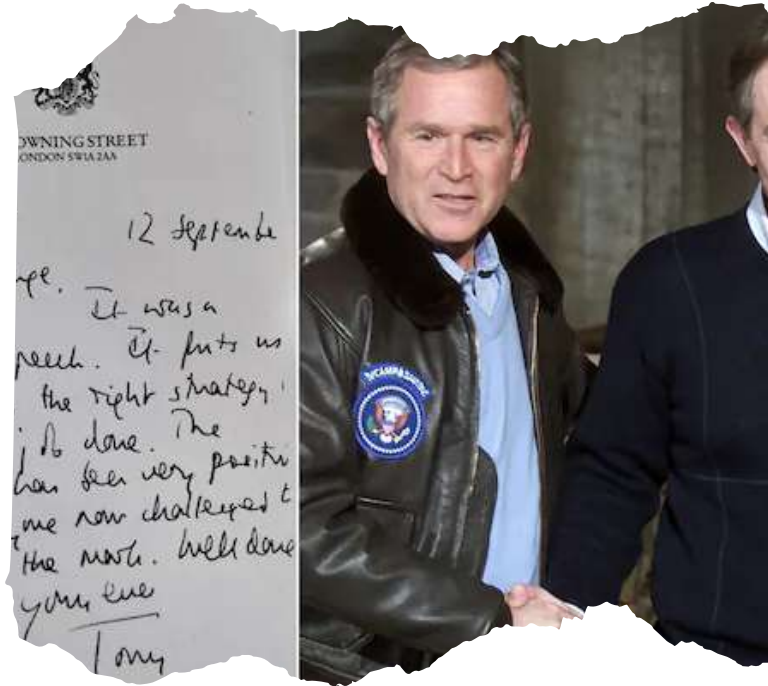
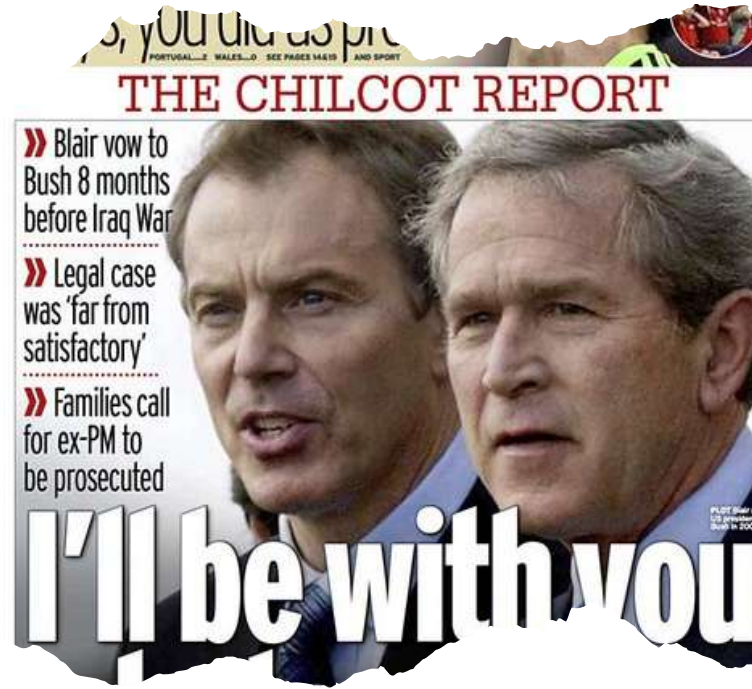
Sir John Chilcot başkanlığındaki soruşturma, Blair'in Irak kararlarını yıllar sonra detaylı biçimde inceledi.

Bulgular

- Gereksiz İşgal: Askerî harekât için gerekli koşullar oluşmamıştı.
- Manipülatif İstihbarat: Blair hükümeti, istihbaratı olduğundan daha tehdit edici göstermişti.
- Alternatiflerin Dışlanması: Diplomatik yollar denenmeden işgale karar verilmişti.
- Planlama Eksikliği: İşgal sonrası Irak için kapsamlı bir plan yoktu.

Blair'in Mektubu

Raporda yer alan Blair'in Bush'a yazdığı mektup ünlüdür: "I will be with you, whatever" ("Ne olursa olsun seninle olacağım"). Bu ifade, Blair'in hukuki gerekçelerden bağımsız olarak siyasi sadakat üzerinden hareket ettiğini göstermektedir.

Roma Statüsü ve “Saldırı Suçu”

Blair’in uluslararası ceza hukuku açısından yargılanması, özellikle Roma Statüsü üzerinden tartışıldı.

Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlar

- İşgal sırasında sivillere yönelik ihlaller (Ebu Gureyb, Felluce vb.) ABD askerleri tarafından işlendi.
- İngiliz askerlerinin de benzer ihlallere karıştığı belgelenmiştir.
- Bu durumda Blair’in “komuta sorumluluğu” tartışmaya açılmıştır.

Saldırı Suçu (Crime of Aggression)

- 2010 Kampala Konferansı’nda tanımlanan bu suç, “BM Şartı’nı ağır ihlal eden saldırı eylemi”ni kapsar.
- Irak işgali, bu suçun en tipik örneklerinden biri olarak görülmüştür.
- Ancak Kampala değişiklikleri geriye yürütülmediği için Blair’in UCM’de yargılanması mümkün olmadı.

İngiltere’de Kamuoyu ve “Savaş Suçlusu” Tartışmaları

Blair, İngiltere’de hiçbir eski başbakanın maruz kalmadığı düzeyde protesto gördü.

- “Arrest Blair” Kampanyası: Aktivistler, Blair’in tutuklanması için para ödüllü kampanyalar düzenledi.
- Sivil Toplum: İnsan hakları örgütleri, Blair’in Lahey’de yargılanması gerektiğini savundu.
- Parlamento: Muhalefet partileri defalarca Blair’in sorgulanmasını talep etti.

Kamuoyu yoklamaları, halkın büyük çoğunluğunun Blair’i Irak savaşı nedeniyle “yanlış yaptı” şeklinde değerlendirdiğini ortaya koydu.

Akademik Tartışmalar

Uluslararası Hukukçular

- Philippe Sands (2005): Irak işgalini açıkça “illegal savaş” olarak tanımladı.
- Christine Gray (2008): BM Şartı’nın en bariz ihlallerinden biri olduğunu vurguladı.
- Antonio Cassese (2003): Önleyici savaş doktrininin uluslararası hukuku aşındıracağını belirtti.

Etik Boyut

Blair, yalnızca hukuki değil, etik açıdan da eleştirildi. Kamuoyunu manipüle etmek, parlamentoyu yanıltmak ve yüz binlerce sivilin ölümüne yol açmak, onun “ahlaki sorumluluğunu” gündeme getirdi.

Filistin Temsilciliği ve Uluslararası Hukuk

Blair’in 2007–2015 arasındaki Filistin temsilciliği de hukuki açıdan sorunluydu:

- Yerleşimler: İsrail’in Batı Şeria’daki yerleşimleri uluslararası hukuka aykırıdır (IV. Cenevre Sözleşmesi, md. 49). Blair, bu konuda ciddi bir girişimde bulunmadı.
- Gazze Ablukası: Uluslararası hukukçular, Gazze ablukasını “kolektif cezalandırma” olarak niteledi. Blair, ablukaya karşı ses çıkarmadı.
- İnsani Krizler: 2008–09, 2012 ve 2014 Gazze savaşlarında Blair’in pasifliği, temsilciliğinin hukuki meşruiyetini zayıflattı.

Bu nedenle Blair, yalnızca Irak’ta değil, Filistin’de de “uluslararası hukukun yanında durmamakla” suçlandı.

Blair’in Savunmaları

Blair, tüm eleştirilere rağmen kendini şu argümanlarla savundu:

1. Saddam Hüseyin’in bir tehdit olduğu inancıyla hareket ettiğini söyledi.
2. Irak halkını diktatörlükten kurtardığını ileri sürdü.
3. Kararlarının “iyi niyetli ama yanlış” olduğunu iddia etti.

Ancak Chilcot Raporu ve akademik literatür, bu savunmaların inandırıcılığını zayıflattı.

Sonuç

1. Blair’in Irak işgalindeki rolü, uluslararası hukuk literatüründe “illegal savaş”ın en tipik örneği olarak yerleşmiştir.
2. BM Şartı, Roma Statüsü ve Chilcot Raporu, Blair’in siyasi ve etik sorumluluğunu tartışmasız biçimde ortaya koymuştur.
3. Blair, İngiltere’de ve uluslararası kamuoyunda hâlâ “savaş suçlusu” tartışmalarının merkezindedir.
4. Filistin temsilciliği de hukuki açıdan başarısızlıklarla doludur; Blair, İsrail’in uluslararası hukuk ihlallerine karşı sessiz kalarak güvenilirliğini kaybetmiştir.

Blair'in Mirasını Nasıl Okumalı?

Tony Blair'in siyasi mirası yalnızca bir liderlik portresi değil, aynı zamanda uluslararası hukukun kırılganlığı, liberal müdahaleciliğin çelişkileri ve Batı'nın Ortadoğu politikalarının iflâsı üzerine bir vaka çalışmasıdır. Blair, hem iç politikada modernleşme ve sosyal demokrat reformlarla hatırlanır; hem de dış politikada Irak işgali, Filistin temsilciliği ve İsrail'le kurduğu yakın ilişki üzerinden eleştirilir.

Bu nedenle Blair'i değerlendirirken tek bir boyutla sınırlı kalamayız. Onun hikâyesi, üç düzeyde incelenmelidir:

1. Hukuki Düzey: Uluslararası hukukun sınırlarını zorlaması ve ihlal etmesi,
2. Siyasal Düzey: Irak ve Filistin politikalarıyla küresel siyasette bıraktığı iz,
3. Toplumsal-Algısal Düzey: Kamuoyunda "savaş suçlusu" imajı, Arap dünyasında güven kaybı, Batı'da meşruiyet krizi.

Irak İşgalinin Tarihsel ve Hukuki Mirası

Irak işgali, Blair'in mirasının merkezindedir.

- Neden-Sonuç İlişkisi: Blair'in 2003'te Bush'a verdiği destek, yalnızca Irak'ın işgaline değil; aynı zamanda Ortadoğu'da istikrarsızlık zincirine yol açtı: mezhep savaşları, El Kaide'nin güçlenmesi, IŞİD'in doğuşu. Bu, uluslararası güvenlik sistemini dönüştüren bir kırılmaydı.
- Hukuk: BM Şartı'nın kuvvet kullanma yasağının ihlali, Blair'in uluslararası hukuk açısından olumsuz bir örnek oluşturmaya neden oldu. Bugün "önleyici savaş" söylemi hâlâ tartışılıyorsa, bu doğrudan Blair ve Bush'un mirasıdır.
- Meşruiyet: Chilcot Raporu, Blair'in kamuoyunu manipüle ettiğini kanıtladı. Dolayısıyla Blair'in mirası, aynı zamanda demokratik süreçlerde bilgi manipülasyonu tartışmalarına da ışık tuttu.

Blair, Irak işgaliyle birlikte tarihe "hukuku eğip bükerek savaş çıkaran lider" olarak geçti.

Filistin Temsilciliği: Barış mı, Statüko mu?

2007–2015 arasında Blair’in Filistin temsilciliği, onun ikinci büyük sınavıydı.

- **Beklenti:** Batı, Blair’in “karizması” sayesinde İsrail–Filistin barış sürecine katkı bekledi.
- **Gerçeklik:** Blair’in misyonu, siyasi çözüm yerine teknik projelerle sınırlı kaldı. Filistinliler, onu “İsrail’in çıkarlarını önceleyen bir danışman” olarak gördü.
- **Sonuç:** Blair’in temsilciliği, barış sürecine ivme kazandırmak yerine, statükoyu meşrulaştıran bir süreç olarak kayıtlara geçti.

Blair, böylece Ortadoğu barış tarihinde kayıp yılların sembolü oldu.

2015–2025 Dönemi: Küresel Danışman, Yerel Meşruiyetsizlik

Blair’in Tony Blair Institute for Global Change aracılığıyla yürüttüğü çalışmalar (Afrika’da reform, dijitalleşme, iklim politikaları), onun küresel bir danışman olarak etkin kalmasını sağladı. Ancak şu çelişki hep var oldu:

- **Küresel Elitler İçin:** Blair hâlâ davet edilen, dinlenen bir “eski lider”.
- **Kamuoyu İçin:** Blair hâlâ “savaş suçlusı”.

Bu ikilik, Blair’in kariyerini eşsiz kılıyor: elitler nezdinde kredisi olan ama halkların gözünde meşruiyetini kaybetmiş bir lider.

Uluslararası Hukuk Krizi ve Blair

Blair’in mirası, aslında uluslararası hukukun kırılma anlarını gözler önüne seriyor:

- **Hukukun Aşındırılması:** Blair’in Irak’ta kullandığı “önleyici savaş” argümanı, uluslararası hukukun altını oymuştur.
- **Cezasızlık:** Chilcot Raporu Blair’i suçlasa da, yargı önüne çıkarılamaması “lider cezasızlığı”nın tipik örneği oldu.
- **İkili Standart:** Filistin’de yerleşim ve abluka gibi uluslararası hukuk ihlallerine sessiz kalışı, hukukun seçici uygulanmasının göstergesidir.

Sonuç: Blair, hukuku güçlendiren değil, hukukun kırılma anlarını ifşa eden bir lider olarak tarihe geçti.

Teorik Çerçeve: Liberal Müdahalecilikten Post-Kolonyal Eleştiriye

Blair'in hikâyesi, farklı kuramsal yaklaşımlarla analiz edilebilir:

- Liberal Müdahalecilik: Blair, “ahlaki gerekçelerle” müdahaleyi savundu. Ancak Irak savaşı, bu söylemin meşruiyetini yok etti.
- Realizm: Blair'in politikaları, aslında İngiltere'nin ABD ile özel ilişkisini sürdürme çıkarına dayanıyordu.
- Post-Kolonyal Eleştiri: Filistin ve Irak örnekleri, Blair'in Batı merkezli “medeniyet söylemi”ni Ortadoğu'ya dayatmasının yeni-sömürgeci bir devamlılık olduğunu gösterdi.

Güncel Yansımalar ve Gazze 2023

7 Ekim 2023 sonrası Gazze savaşı, Blair'in mirasını yeniden gündeme getirdi. Blair'in sessizliği, onun Ortadoğu'da kaybolmuş meşruiyetini teyit etti. İsrail'de olumlu görülen Blair, Filistin ve Arap kamuoyunda hâlâ güvenilmez bir figürdür.

Blair'in yeniden rol üstlenme ihtimali bile Filistin tarafında tepkiyle karşılanmaktadır. Bu, Blair'in “arabulucu” değil, statükonun temsilcisi olarak hatırlandığını gösteriyor.

Büyük Resim: Blair ve İngiltere'nin Tarihsel Sürekliliği
Blair'in mirası, aslında İngiltere'nin Ortadoğu'daki yüz yıllık rolünün güncellenmiş versiyonudur:

- 1917 Balfour Deklarasyonu: Filistin sorununa yol açan ilk adım.
- 1948 sonrası: İsrail'in kuruluşunda İngiliz siyasetinin dolaylı rolü.
- 2003 Irak işgali: Bölgesel istikrarsızlığı derinleştiren Anglo-Amerikan ortaklığı.
- 2007–2015 Filistin misyonu: Statükoyu pekiştiren temsilcilik.

Bu süreklilik, Blair'in aslında İngiltere'nin tarihsel rolünün yeni bir temsilcisi olduğunu ortaya koyar.

Eylül 2025'te uluslararası basında, Gazze'de savaş sonrası dönemi yönetmesi öngörülen bir "geçiş otoritesi" (Gaza International Transitional Authority – GİTA) fikrinin ciddiyet kazandığı ve bu yapının başına Tony Blair'in getirilebileceği yönünde haberler yayımlandı. ABD merkezli yol haritası ile BM destekli çerçeve arasında kısmi yakınlaşma olduğu, ancak uygulamayı zorlaştıracak farklılıkların bulunduğu aktarıldı. Bu makale, neden Blair, planın mimarisi, ABD-İsrail-Filistin-Arap dünyası ve Türkiye açısından siyasi/mekânsal/meşruiyet boyutlarını, güncel kaynaklar ışığında analiz eder. Sonuç olarak, Blair'in adı Batı için pragmatik bir seçenek gibi görünse de, Filistinli rıza ve yerel meşruiyet üretemeyen, İsrail kısıtları gevşetilmedikçe işlemeyecek, Türkiye'nin garantörlük ve iki devletli çözüm öncelikleriyle çatışma riski taşıyan bir tasarıma işaret etmektedir.

Blair Seçeneği" nasıl doğdu?

25-26 Eylül 2025'te yayımlanan haber ve analizler, Beyaz Saray'ın Gazze'nin "ertesi gün" yönetimi için Blair'in başkanlığında bir geçiş otoritesi fikrini değerlendirdiğini bildirdi. Guardian'ın değerlendirmesine göre, ABD yol haritası ile BM/"New York Bildirisi" çizgisi bazı başlıklarda yaklaşıp da, yürütme tasarımı ve geçişin kontrolü gibi konularda ayrışmalar uygulamayı zora sokabilir. Aynı analizde, Blair'in 5 yıla kadar görev yapabilecek, "en yüksek siyasi ve hukuki otorite" iddiasındaki bir yapının başına geçebileceği senaryosu yer aldı.

Planın Mimarisi: GİTA'nın vaat ettiği nedir, ne değildir?

Açıklanan ve sızan çerçeveler; (i) yerinden etme/"Trump Riviera" türü nüfus hareketlerini reddeden, (ii) Hamas'ın yönetimde rol almadığı, (iii) silahların tasfiyesi-aşamalı çekilme-uluslararası istikrar gücü üçlüsüne dayalı bir geçiş modeli öngörüyor. BM şemsiyesi ve Arap sahipliği vurgulansa da, PA'nın (Filistin Yönetimi) rolü konusunda ABD çizgisi ile BM hattı arasında süre ve yetki devri açısından anlamlı farklar bulunuyor; "Filistinli meşruiyet" bileşeninin nasıl üretileceği belirsiz.

B L A I R ' İ N
A D İ N İ N
Y E N İ D E N
F İ L İ S T İ N İ Ç İ N
A N İ L M A S I
(2 0 2 5)

Neden Blair? Seçimin rasyoneli ve itiraz noktaları

Rasyonel: Blair'ın İsrail ve Körfez başkentleriyle kurduğu geniş temas ağı, TBI (Tony Blair Institute) üzerinden yürüten politika tasarım kapasitesi ve Washington'la çalışabilirliği, destekleyiciler açısından "uygulanabilirliğe yakın" bir profil sunuyor. FT'nin yansıttığına göre öneri, GİTA adlı bir denetim/üst kurul başkanlığını içeriyor.

İtiraz: Irak işgalindeki rolü ve 2007–2015 Filistin temsilciliğinde kayda değer ilerleme sağlayamaması, Blair'ın Filistinliler nezdindeki meşruiyetini zayıflatıyor. Sky News, ABD ve bölgesel kaynaklardan gelen "şimdilik teyitsiz ama mümkün" sinyalleri aktarırken, kontroversi vurgusunu özellikle öne çıkardı.

ABD'nin Hesabı

Washington'ın önceliği, sahada denetlenebilir bir güvenlik–yönetim mimarisi kurmak ve uluslararası meşruiyet üretmek. Guardian analizi, ABD'nin 21 maddelik planını sahiplendiğini, silahsızlanma–çekilme–uluslararası kuvvet ve PA reformu gibi başlıkların altını çizdiğini aktarıyor. Aynı günlerde Reuters, "Orta Doğu ülkeleriyle yoğun temaslar" yürütüldüğünü, planın muhataplara iletildiğini bildirdi.

İsrail'in Yaklaşımı

İsrail hükümeti için Blair, uluslararası alanda bir "tampon meşruiyet" işlevi görebilecek bir figür olarak değerlendiriliyor; geçiş idaresinin önce Mısır'ın El-Arış'inde çalışmaya başlaması, ardından Gazze içine taşınması seçenekleri kamuya yansıdı. Bu tasarım, İsrail'in doğrudan idari sorumluluğunu azaltırken güvenlikte söz hakkını koruyabilecek bir geçiş fikrine işaret ediyor. Sky News, planın "mültecilerden etme"yi içermediğini ve uluslararası bir güvenlik varlığı öngördüğünü belirtiyor.

Filistinli Aktörler: PA ve Hamas'ın pozisyonu

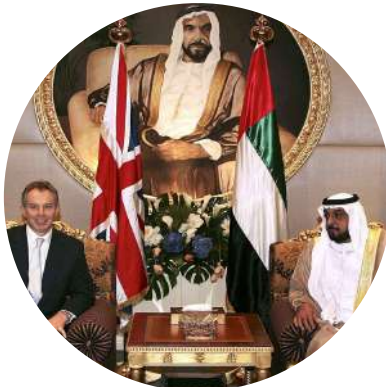
PA (Ramallah): BM çizgisine yakın okumalarda, bir süre sonra yönetimin PA'ya devri öngörülüyor; ancak ABD taslağındaki koşullu ve gecikmeye açık mekanizmalar, PA'nın "formel ama etkisiz" kalması riskini doğuruyor.

Hamas (Gazze): 27 Eylül itibarıyla "Trump planını almadık" açıklaması yapıldı. Saha gerçeği, Hamas'ın rızası dışlanan herhangi bir formülün, güvenlik ve icra kapasitesini zayıflatacağını gösteriyor.

Arap Dünyası ve Arabulucular

Mısır-Katar hattı, rehine/ateşkes dosyalarında kilit arabulucu konumunu korurken; BAE Dışişleri Bakanı'nın New York'ta "savaşı bitirin" çağrısı, Körfez'in iki devletli çözüm çıpası olmadan finansal/idarî angajmana isteksiz olacağını yeniden hatırlattı.

Uygulanabilirlik Analizi: Dört Dar Boğaz

Filistinli Rıza ve Temsil

- Herhangi bir geçiş otoritesinin işlerlik kazanabilmesi için Filistinli meşruiyetin inşa edilmesi kritik bir koşuldur.
- PA'nın yetkilendirilmesi: ABD ve BM planlarında, geçici otorite belirli bir süre sonra Filistin Yönetimi'ne (PA) devredilecektir. Ancak bu devrin, “belirsiz süreli koşullara” bağlanması, PA'nın “formel ama etkisiz” kalmasına yol açabilir.
- Seçim Takvimi: BM çizgisinde öngörülen demokratikleşme vurgusu, sahada seçim perspektifi olmadan işlevsiz kalır. 2006 seçimlerinden sonra Gazze–Batı Şeria ayrışması hâlâ kapanmamıştır.
- Hamas'ın dışlanması: Hamas'ın tamamen yok sayılması, güvenlik denklemini bozacak, sahada uygulanabilirliği zayıflatacaktır. Dolayısıyla Hamas'ın siyasi değil ama yerel idari/mekânsal varlığını tamamen göz ardı eden bir otorite, kısa sürede “dışarıdan dayatma” algısıyla meşruiyet kaybına uğrayacaktır.

Değerlendirme: Filistinli rızası olmadan kurulacak bir yapı, “uluslararası vesayet” algısını güçlendirir ve sahada şiddet riskini artırır (The Guardian, 2025).

İsrail Kısıtları

İsrail'in kontrol mekanizmaları, geçiş otoritesinin en büyük yapısal engeli olarak görülmektedir:

- Sınırlar ve geçişler: Gazze'nin dışa açılımı İsrail'in elindedir; mal ve insan hareketliliği denetlenmedikçe idari reformlar havada kalır.
- Abluka: 2007'den bu yana süren abluka, insani krizi derinleştirmiştir. Abluka gevşetilmeden kurulacak bir otorite “kâğıt üzerinde” kalır.
- Yerleşimler ve güvenlik şeritleri: Batı Şeria'daki yerleşimlerin sürmesi, iki devletli çözümün fiilen aşındırılması anlamına gelir. İsrail'in güvenlik gerekçesiyle talep ettiği tampon bölgeler, geçiş otoritesinin sivil yetkisini daraltacaktır.
- Vergi gelirleri: Filistin Yönetimi'nin temel finansman kaynağı olan gümrük/vergilerin İsrail tarafından toplanması, yeni idarenin mali özerkliğini imkânsız kılar.

Değerlendirme: İsrail kısıtları gevşetilmediği sürece Blair başkanlığındaki bir yapı “uluslararası vitrin” olur ama icra kabiliyeti sınırlı kalır (The Guardian, 2025).

Güvenlik Mimarisi

Geçiş otoritesinin ayakta kalabilmesi için güvenlik mimarisinin üç sacayağı vardır:

- Uluslararası İstikrar Gücü: BM şemsiyesi altında, Mısır, Ürdün ve belki NATO unsurlarını içerecek bir çokuluslu güç, Gazze'de güvenlik boşluğunu doldurmak zorundadır. Ancak bu güç, “işgalin uzantısı” gibi algılanırsa Filistinli rızası çöker.
- Aşamalı Çekilme: İsrail'in aşamalı çekilme takvimi netleştirilmezse, geçiş otoritesi “paralel bir yönetim” gibi kalır.
- Silahsızlanma: Hamas ve diğer grupların silahsızlandırılması hedefi, sahada ciddi çatışmalara yol açabilir. Bu sürecin rehine/tutsak takası ile senkronize yürütülmesi şarttır; aksi hâlde siyasi süreç tökezler.

Değerlendirme: Güvenlik mimarisi, “askeri dayatma” yerine “eşzamanlı müzakere + takas mekanizmaları” ile dengelenmediği sürece kırılgandır.

Finansman ve Bölgesel Sahiplik

Gazze'nin yeniden imarı için milyarlarca dolar gereklidir; bu da Körfez ülkelerinin ve uluslararası finansal kuruluşların desteğine bağlıdır.

- Körfez finansmanı: Suudi Arabistan, BAE ve Katar'ın finansal katkıları, açık şekilde iki devletli çözüm çıpasına bağlanmıştır. Siyasi ufuk netleşmeden, tek taraflı “teknokrat idare”ye uzun vadeli fon aktarımı mümkün değildir.
- Bölgesel sahiplik: Türkiye, Mısır ve Katar gibi aktörler devreye alınmadan, “Batı merkezli” Blair yönetimi bölgede kalıcı taban bulamaz.
- Kurumsal kapasite: Eğitim, sağlık, elektrik ve su altyapısı için uluslararası kalkınma ajanslarının sahaya entegre edilmesi gerekir. Bu koordinasyon sağlanmazsa, fonlar parçalanır ve etkisizleşir.

Değerlendirme: Finansman boyutu “siyasi çözüm çıpası”na bağlıdır; Arap sahipliği olmadan Blair'in liderliğindeki yapı uzun soluklu sürdürülemez.

Türkiye'nin Dört Dar Boğaz Üzerinden Konumu

1. Filistinli Rıza ve Temsil

Türkiye, Filistin meselesinde “yerli aktörlerin onayı” ilkesini her fırsatta vurgulamaktadır.

- PA'nın güçlendirilmesi: Ankara, Filistin Yönetimi'nin (Ramallah) süreçte asli muhatap olmasını desteklemekte, PA'nın zayıflatılmasına yol açacak her türlü dış tasarımı reddetmektedir.
- Hamas boyutu: Türkiye, Hamas'ı doğrudan meşru bir hükümet unsuru olarak tanımlamasa da, sahadaki gerçeklik nedeniyle tamamen dışlanmasına da karşı çıkmaktadır. Hakan Fidan'ın son açıklamalarında, “Filistinli bütün kesimlerin dâhil olduğu bir süreç” vurgusu bu nedenle yapılmıştır.
- Seçim takvimi: Türkiye, seçimlerin BM gözetiminde yeniden düzenlenmesini, Filistinli rızanın ancak demokratik temsil yoluyla sağlanabileceğini savunmaktadır.

Özet: Ankara'ya göre Blair'in başkanlığındaki bir otorite, seçim ufku ve Filistinli tarafların katılımı olmadan “vesayet mekanizması” gibi görülecektir.

2. İsrail Kısıtları

Türkiye'nin 2024–2025'te aldığı sert yaptırım kararları, İsrail'in yapısal kısıtlarına yönelik açık bir politik tepkidir.

- Ticaret ve ulaşımın durdurulması: Türkiye, İsrail'le tüm dış ticareti askıya almış, hava sahasını ve limanlarını kapatmıştır. Bu karar, İsrail'in Gazze üzerindeki ekonomik boğma stratejisine karşı siyasi baskı aracıdır.
- Abluka karşıtlığı: Ankara, Gazze ablukasının kalkmasını “ön koşul” olarak görmektedir. Erdoğan'ın BM Genel Kurulu konuşmalarında, “Gazze açık hava hapisanesi olamaz” vurgusu bu noktada anlamlıdır.
- Yerleşimlerin genişlemesi: Türkiye, Batı Şeria'daki yerleşimlerin artışını “iki devletli çözümü imkânsızlaştıran” adım olarak tanımlar. Bu bağlamda Blair'in geçiş planına, İsrail'in yapısal kısıtlarını kaldırmadan çözüm vadettiği sürece şüpheyile bakmaktadır.

Özet: Ankara'ya göre İsrail kısıtları kaldırılmadıkça, Blair'in yönetimi kağıt üzerinde kalacaktır.

3. Güvenlik Mimarisi

Türkiye'nin güvenlik perspektifi üç boyutta öne çıkmaktadır:

- Uluslararası istikrar gücü: Türkiye, NATO çatısı altında olmasa da, BM şemsiyesi altında çokuluslu bir güce prensipte destek verebilir. Ancak bu gücün İsrail'in "vekili" gibi hareket etmesine kesinlikle karşıdır.
- Aşamalı çekilme: Ankara, İsrail'in Gazze'den net takvimli çekilme sözü vermediği senaryolarda herhangi bir geçiş planının sahada işlevsiz kalacağını savunmaktadır.
- Silahsızlanma ve takaslar: Türkiye, Hamas'ın silahsızlandırılması konusunun, rehine/tutsak takası ile eş zamanlı yürütülmesi gerektiğini, aksi hâlde yeni bir şiddet dalgası doğacağını düşünmektedir.

Özet: Türkiye, Blair'in yöneteceği bir güvenlik mimarisinin "sahada İsrail çıkarlarını koruyan tek taraflı mekanizma"ya dönüşmesi riskine işaret etmektedir.

4. Finansman ve Bölgesel Sahiplik

Türkiye, geçiş sürecinin sürdürülebilir finansman ve Arap-İslam sahipliği olmadan mümkün olmayacağını vurgulamaktadır.

- Körfez finansmanı: Ankara, Suudi Arabistan ve Katar'ın mali desteğinin iki devletli çözüm perspektifi ile doğrudan bağlantılı olduğunu bilir; bu nedenle siyasi ufuk olmadan fon akışının zayıf kalacağını öngörmektedir.
- Türkiye'nin katkısı: 2021 sonrası Gazze'ye insani yardım ve altyapı desteğinde bulunan Türkiye, geçiş sürecinde de elektrik, sağlık ve eğitim altyapısı odaklı katkı sağlayabileceğini açıklamıştır.
- Bölgesel sahiplik: Türkiye'nin "garantörlük sistemi" önerisi, sadece mali değil, siyasi ve güvenlik sahipliğini de paylaşan bir modeldir. Bu model, Blair merkezli Batı planından farklı olarak, bölgesel ortaklık yaratmayı hedefler.

Özet: Ankara, Blair'in liderliğinde kurulacak bir mekanizmanın Arap ve bölgesel aktörlerle birlikte inşa edilmemesi halinde, finansman açısından da kırılgan kalacağı görüşündedir.

S O N U Ç - D E Ğ E R L E N D İ R M E V E A N A L İ Z

Evrensel değerler/UA hukuk söylemi vs. sahadaki pratik)

A) Normatif Çerçeve: Kimin Hukuku, Kime Karşı?

Batı'nın "evrensel değerler" repertuarı, eşit uygulanırlık talep eder. Oysa Filistin bağlamında öz-belirlenim, sivil koruma, işgal hukukuna riayet, yerleşimlerin hukuka aykırılığı, kolektif cezalandırmanın yasağı gibi başlıklar konjonktürel güvenlik adına esnetildi. Bu, iki sistemli bir hukuk düzeni (merkez/periferi) hissi yaratarak meşruiyet krizini kalıcılaştırdı.

Tez 1: Hukuk, güçle dengelenmediğinde seçmeci uygulanır; seçmeci uygulandığında değer olmaktan çıkar, araç olur.

Tez 2: İnsani koruma gerekçesi, siyasi hesabın kılıfı olduğunda yerel rıza değil, yerel direnç üretir.

B) Blair'in İki Dönemi: İstisna Olmayan Bir İstisna

- İlk Dönem (Irak ve Dörtlü): Irak'ta hukuki istisna arandı; Dörtlü döneminde siyasal istisna (Gazze'nin "askıya alınması") rutinleştirildi. İki pratik de evrenselci değil, araçsal bir hukuk anlayışının ürünüdür.
- Bugün (Geçiş Otoritesi Fikri): Blair önerisi, kişiselleştirilmiş arabuluculuk üzerinden yapısal sorunları teknik idareye tahvil eden çizginin devamıdır. "Şahıs" güçlü olsa da meşruiyet zemini zayıftır.

C) Dört Dar Boğazı "Değer-Merkezli" Okumak

- Filistinli rıza ve temsil: Meşruiyetin asgari koşulu, PA'nın yetkilendirilmesi + seçim takvimi + kapsayıcı katılım (Hamas dâhil temas mimarisi). Bunlar olmadan "vesayet" algısı derinleşir.
- İsrail kısıtları: Ablukanın kaldırılması, geçişlerin normalleşmesi, vergi gelirlerinin düzenli aktarımı, yerleşimlerin durdurulması ve aşamalı çekilme olmadan her otorite kağıt üzerinde kalır.
- Güvenlik mimarisi: Uluslararası istikrar gücü ancak rehine/tutsak takası, ateşkes, silahların kademeli tasfiyesi ile senkron kurulduğunda siyaseti destekler; aksi hâlde siyasetin yerine geçmeye kalkar ve çöker.
- Finansman & bölgesel sahiplik: Körfez finansmanı iki devletli çözüm çıpasına bağlı; Türkiye-Mısır-Katar üçgeni ve AB/BM eşgüdümü olmadan fonlar sürdürülemez; "Batı merkezli teknokrasi" algısı ağır basar.

D) Türkiye'nin Konumu: İlke, Araç ve Alternatif

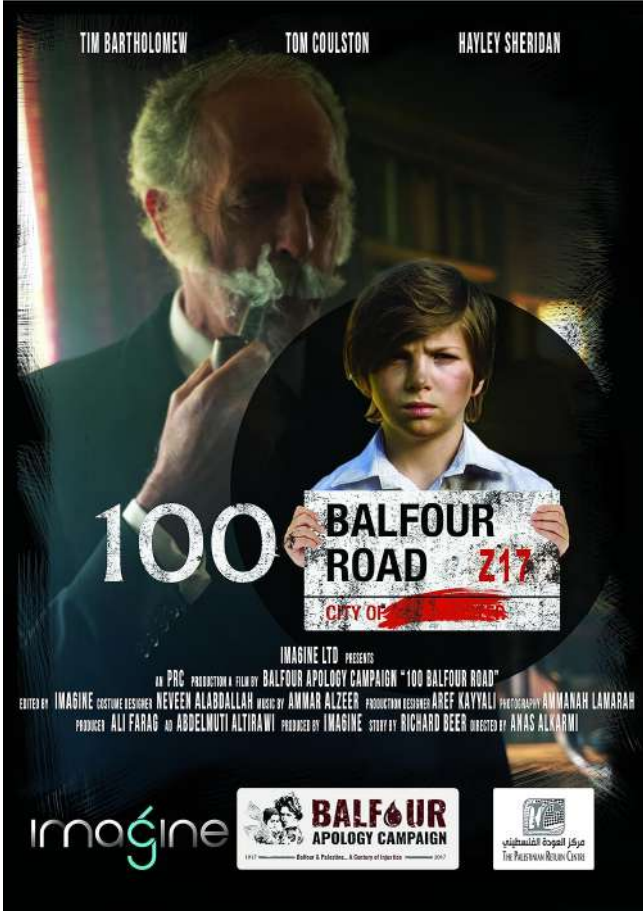
Türkiye, son iki yılda ticaretin askıya alınması, hava sahası/liman kısıtları, BM ve İİT'de diplomatik hat ile değer-merkezli baskı kurdu. Ankara'nın önerdiği garantörlük sistemi; (i) ateşkes-rehine senkronu, (ii) PA reformu + seçim takvimi, (iii) ablukanın kalkması ve geçişlerin normalleşmesi, (iv) yeniden imar için bölgesel+uluslararası finansman konsorsiyumu bileşenleriyle yapısal bir çerçeve sunar. Bu şema, şahıs merkezli çözümler yerine kurumsal meşruiyet üretir; hak temelli bir "çıpa" sağlar.

E) Politika Sonuçları: "Yönetilebilir Statüko"yu Aşmanın Asgari Şartları

- Hukukî eşitlik: İnsancıl hukuk ve işgal hukuku istisnasız uygulanmalı; ihlaller "müttefik muafiyeti" ile korunmamalıdır.
- Siyasal ufuk: İki devletli çözüm takvimi, yerleşim dondurması ve aşamalı çekilme ile somutlanmalıdır.
- Kapsayıcılık: Filistin iç temsiliyeti rekabetçi seçim ve uzlaş hükümeti ile kurulmalı; dışlama, güvenlik boşluğu üretir.
- Bölgesel sahiplik: Mısır-Katar-Türkiye eksenini ile BM/AB koordinasyonu, "Batı vesayeti" algısını dağıtır; Körfez finansmanı için siyasî çıpa üretir.
- Şahıs-bağımlılıktan çıkış: Blair gibi figürler, danışma/kolaylaştırma rollerine indirgenmeli; icra kurumsal yapılar ve ortak garantiler üzerinden yürütülmelidir.

F) Kapanış: "Evrensel değerlere dönüş" mümkün mü?

Balfour'dan bugüne uzanan çizgi, evrensel değerlerin araçsallaştırılması ile güvenlik jeopolitiği arasındaki gerilimin tarihidir. Blair'in yeniden sahneye sürülmesi, kişiye endeksli meşruiyet üretme refleksinin son örneği. Bu döngüyü kırmamanın yolu, söz ile pratik arasındaki farkı kapatmaktan geçer: hukuku istisnasız uygulamak, rızayı seçimle üretmek, güvenliği müzakereyle senkronize etmek ve finansmanı siyasî ufka bağlamak. Bu yapılmadıkça her "geçiş otoritesi", yönetilebilir statükonun bir başka versiyonu olmaktan öteye gidemez; barış ise yine "bir sonraki aşama"ya ertelenir. Net hüküm: Blair'in 2025'teki olası rolü, evrensel değerler ve UA hukuka sadakat temelinde kurumsal bir geçiş mimarisi ile çevrelenmediği sürece çözüm değil, kriz yönetimi üretir; Filistin'de kalıcı barış, şahıslar üzerinden değil, eşit hukuk + kapsayıcı siyaset + bölgesel sahiplik üçlüsü üzerinden inşa edilebilir.

100 Balfour Road – Kısa Film Özeti

Filistin Return Centre tarafından, Balfour Deklarasyonu’nun 100. yılına (1917–2017) dikkat çekmek amacıyla hazırlanmış dramatik kısa filmidir. Film, belgenin 67 kelimelik kısa bir metin olmasına rağmen Filistin halkı için nasıl yüzyıllık bir felakete dönüştüğünü göstermek için yapılmıştır.

Konu:

Filmde Londra’da sıradan bir İngiliz ailesinin yaşadığı “100 Balfour Road” adlı ev, sembolik bir sahneye dönüşür. Ev sahibinin, Filistinlilerin yaşadığı tarihsel trajediyle yüzleşmesi üzerine kurulu bir dramatik anlatım vardır.

Balfour Deklarasyonu, İngilizler için basit bir diplomatik belgeydi; fakat Filistinliler için evlerinden, topraklarından ve kimliklerinden edilmenin başlangıcı oldu.

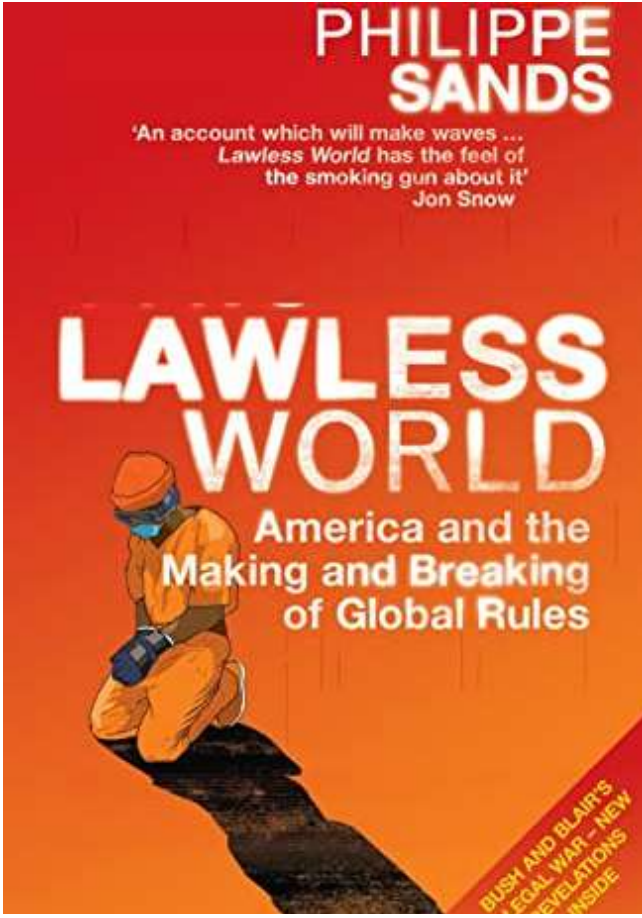
Günümüzde hâlâ devam eden sürgün, mültecilik ve işgal sorunlarının kökeninde bu deklarasyonun bıraktığı “tarihî gölge” var.

Kısa ve etkili: Yaklaşık 10 dakikalık dramatik bir kurgu.

Ev üzerinden kurulan sembolizm: “Ev” Filistinliler için kaybedilen yurtları temsil ediyor.

Sessiz duygusal sahneler ve sade diyaloglarla ilerliyor.

Film, 17 dile çevrilerek (Türkçe dahil) küresel bir izleyiciye ulaştırıldı. Özellikle diaspora ve aktivist çevrelerde “Balfour’dan özür dilensin” kampanyasının görsel yüzü oldu.

Philippe Sands – Lawless World,

Tony Blair’i Irak işgali sürecinde uluslararası hukuku hiçe saymakla suçlayan en önemli eserlerden biridir.

- Blair’in, İngiltere’nin Irak’a girmesi için hukukî kılıf aradığı, ancak BM Güvenlik Konseyi’nden yetki çıkmayınca ABD ile birlikte hukuk dışı yollara başvurduğu anlatılır.
- İngiliz hükümetinin baş hukuk müşaviri Lord Goldsmith’in “savaş yasa dışıdır” yönündeki ilk görüşünü değiştirmesi için baskı yapıldığı ve Blair’in bu raporu kamuoyundan sakladığı ortaya konur.
- Sands, yayımladığı belgelerle Blair’in Bush’la yaptığı gizli görüşmelerde “BM onayı olsa da olmasa da” savaşa katılma sözü verdiğini gösterir.
- Kitap, Blair’in savaşı meşrulaştırmak için uluslararası hukuk kavramlarını çarpıttığını ve böylece İngiltere’yi geri dönülmez biçimde savaşa soktuğunu ileri sürer.

👉 Yani Blair, bu kitapta yalnızca “hatalı lider” değil; doğrudan uluslararası suçlara ortak olmuş bir aktör olarak resmediliyor.

Standard Operating Procedure (2008), yönetmen Errol Morris'in Ebu Gureyb hapishanesi işkence skandalını bütün yönleriyle ele aldığı çarpıcı bir belgeseldir. Çıkış noktası, 2004'te dünya basımına sızan fotoğraflardır: başında siyah kapüşonla elektrik işkencesine hazır hâlde duran mahkûm, çıplak Iraklıların üst üste yığıldığı "piramit", zincirlenmiş köpeklerle korkutulan tutsaklar... Bu kareler ABD'nin Irak işgalinde en sembolik utanç sahnelerine dönüşür.

Belgesel, bu fotoğrafları çekmiş ya da olaylara doğrudan katılmış askerlerle yapılan uzun röportajlara dayanır. Askerler yaptıklarını çoğu zaman "emir aldık", "prosedür böyleydi" veya "bizi eğitenler böyle öğretti" sözleriyle savunur. Errol Morris bu anlatıları dramatik yeniden canlandırmalar ve görsel efektlerle destekler; izleyiciye, "fotoğrafta gördüğümüz şey gerçek mi, yoksa bize gösterilmek istenen kadar mı?" sorusunu sordurur.

Film boyunca temel gerilim şudur: Amerikan kamuoyuna ve dünyaya göre Ebu Gureyb "birkaç çürük elmanın suçu"dur. Ancak Morris'in ortaya koyduğu tablo, işkencelerin sistematikleştiğini ve üst düzey sorumluların bilinçli olarak korunup yalnızca düşük rütbeli askerlerin yargılandığını gösterir. "Standard Operating Procedure" yani "rutin uygulama" kavramı da bu yüzden belgeselin merkezine yerleştirilmiştir: yaşananların istisna değil, günlük işleyişin bir parçası olduğuna dikkat çeker. Sonuç olarak belgesel, Ebu Gureyb'i sadece bireysel ahlaksızlıkların değil, ABD'nin Irak savaşındaki yapısal şiddet ve hukuksuzluk düzeninin sembolü olarak resmeder. Fotoğraflar hem işkencelerin kanıtı olmuş hem de daha büyük suçların üzerini örtmek için "günah keçisi" işlevi görmüştür. Morris, bu çelişkiyi çarpıcı görsel diliyle aktararak izleyiciye, savaşın gerçek yüzünü sorgulatan sarsıcı bir film sunar.

- Al Jazeera*. (2025, 25 Eylül). Tony Blair in talks over Gaza transitional authority role. <https://www.aljazeera.com>
- Al-Monitor*. (2025, 27 Eylül). Palestinian factions divided over Blair's Gaza transitional authority role. <https://www.al-monitor.com>
- Al-Quds Al-Arabi*. (2025, 26 Eylül). Blair's potential Gaza role sparks anger among Palestinians. <https://www.alquds.co.uk>
- Al-Shabaka*. (2024). Palestinian Governance and the Future of International Mediation. Ramallah: Al-Shabaka.
- Amnesty International*. (2022). Israel's Apartheid Against Palestinians. London: Amnesty.
- Anadolu Ajansı*. (2025, 26 Eylül). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Gazze'de kalıcı barış için garantörlük sistemi şart. <https://www.aa.com.tr>
- Arab News*. (2025, 26 Eylül). Blair's potential return to Middle East politics sparks mixed reactions. <https://www.arabnews.com>
- Aruri, N. (2003). *Dishonest Broker: The U.S. Role in Israel and Palestine*. Cambridge, MA: South End Press.
- Ashrawi, H. (1995). *This Side of Peace*. New York: Simon & Schuster.
- Avi Shlaim. (2001). *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. London: Penguin.
- Avi Shlaim. (2009). *Israel and Palestine*. London: Verso.
- BBC News*. (2016, 6 Temmuz). Iraq Inquiry: Chilcot criticises Blair's decision to go to war. <https://www.bbc.com>
- Bilgin, M. (2017). *Ortadoğu Jeopolitiği ve Filistin Sorunu*. Ankara: Nobel.
- Blair, T. (2010). *A Journey: My Political Life*. New York: Knopf.
- Brookings Institution*. (2003). *The Iraq War and U.S.-British Policy in the Middle East*. Washington: Brookings.
- Brookings Institution*. (2022). *The Middle East in Transition*. Washington: Brookings.
- Carnegie Endowment*. (2024). *Europe, the U.S., and Gaza Reconstruction*. Washington: Carnegie.
- Carnegie Middle East Center*. (2023). *Reimagining Peace in Palestine*. Beirut: Carnegie.
- Chatham House*. (2015). *Assessing the Quartet Representative: Tony Blair*. London: Chatham House.
- Chatham House*. (2024). *The Future of the Two-State Solution*. London: Chatham House.
- Chilcot, J. (2016). *The Iraq Inquiry Report*. London: HMSO.
- Cleveland, W. L., & Bunton, M. (2016). *A History of the Modern Middle East*. Boulder: Westview.
- Council on Foreign Relations*. (2024). *The U.S., Blair, and Gaza*. Washington: CFR.
- Cumhuriyet*. (2025, 27 Eylül). Blair'in Gazze rolü tartışılıyor. <https://www.cumhuriyet.com.tr>
- Daily Sabah*. (2025, 26 Eylül). Turkey reacts to Blair's potential role in Gaza. <https://www.dailysabah.com>
- Der Spiegel*. (2025, 27 Eylül). Tony Blair und Gaza: Alte Debatten, neue Risiken. <https://www.spiegel.de>
- Dyson, S. (2009). *The Blair Identity*. Manchester: Manchester UP.
- Economist*. (2025, 27 Eylül). Blair in Gaza: Old Faces, New Problems. <https://www.economist.com>
- El-Cezire Türk*. (2025, 26 Eylül). Filistinliler Blair'in adı geçen plana karşı çıkıyor. <https://www.tr.aljazeera.com>
- El País*. (2025, 26 Eylül). Tony Blair, figura polémica en el plan para Gaza. <https://www.elpais.com>
- El-Masry Al-Youm*. (2025, 26 Eylül). Egypt reacts cautiously to Blair's possible Gaza role. <https://www.egyptindependent.com>
- Financial Times*. (2025, 25 Eylül). US weighs Blair to head Gaza transitional authority. <https://www.ft.com>
- France 24*. (2025, 26 Eylül). Tony Blair eyed for Gaza transition plan. <https://www.france24.com>
- Fromkin, D. (1989). *A Peace to End All Peace*. New York: Henry Holt.
- Guardian*. (2025, 25 Eylül). US plan for Gaza transitional authority may see Tony Blair at the helm. <https://www.theguardian.com>
- Gülalp, H. (2015). *Ortadoğu'da Demokrasi ve Filistin*. İstanbul: İletişim.
- Haaretz*. (2025, 26 Eylül). Blair eyed as transitional leader for Gaza. <https://www.haaretz.com>
- Hanieh, A. (2013). *Lineages of Revolt*. Chicago: Haymarket.
- Human Rights Watch*. (2021). *A Threshold Crossed*. New York: HRW.
- ICJ*. (2004). *Advisory Opinion on the Wall in the Occupied Palestinian Territory*. The Hague: ICJ.
- Independent*. (2025, 26 Eylül). Blair's possible Gaza comeback criticised. <https://www.independent.co.uk>
- International Crisis Group*. (2025). *Gaza: The Day After*. Brussels: ICG.
- International Law Commission*. (2001). *Articles on State Responsibility*. UN Doc A/56/10.
- İHD*. (2021). *Filistin'de İnsan Hakları İhlalleri Raporu*. Ankara: İHD.
- İletişim Yayınları*. (2019). Yılmaz, H. *Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk*. İstanbul.
- İSAM*. (2018). *Ortadoğu'da Barış Arayışları ve Filistin*. İstanbul: İSAM.
- Khalidi, R. (2020). *The Hundred Years' War on Palestine*. New York: Metropolitan.
- Khalidi, W. (1992). *All That Remains*. Washington: Institute for Palestine Studies.
- Le Figaro*. (2025, 26 Eylül). Tony Blair pressenti pour Gaza. <https://www.lefigaro.fr>
- Le Monde*. (2025, 26 Eylül). Tony Blair pressenti pour diriger la transition à Gaza. <https://www.lemonde.fr>
- Los Angeles Times*. (2025, 25 Eylül). Blair's Gaza role considered by US and allies. <https://www.latimes.com>
- Makdisi, S. (2008). *Palestine Inside Out*. New York: Norton.
- Masalha, N. (2012). *The Palestine Nakba*. London: Zed.

Middle East Eye. (2025, 27 Eylül). *Palestinians sceptical of Blair's Gaza role*. <https://www.middleeasteye.net>

Middle East Monitor. (2025, 26 Eylül). *Hamas: Blair unacceptable in Gaza transition plan*. <https://www.middleeastmonitor.com>

Middle East Report. (2023). *Blair, the West, and Failed Mediation in Palestine*. Washington: MERIP.

Morris, B. (2004). *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge: CUP.

New York Times. (2025, 25 Eylül). *Tony Blair's return to Middle East diplomacy raises questions*. <https://www.nytimes.com>

Nur Masalha. (2018). *Palestine: A Four Thousand Year History*. London: Zed.

Öniş, Z. (2010). *Küresel Kriz, Ortadoğu ve Türkiye'nin Rolü*. İstanbul: Bilgi Ü.

Pappé, I. (2006). *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford: Oneworld.

Pappé, I. (2014). *The Idea of Israel*. London: Verso.

Politico. (2025, 26 Eylül). *Blair in Gaza? EU debates role of ex-PM*. <https://www.politico.eu>

Radikal Arşivi. (2013). *Filistin'de Çözüm Süreci ve Türkiye'nin Tutumu*. *Radikal*.

RAND Corporation. (2022). *The Middle East After U.S. Withdrawal*. Santa Monica: RAND.

RAND Corporation. (2024). *Paths to Peace in Gaza*. Santa Monica: RAND.

Raz, A. (2012). *The Bride and the Dowry*. New Haven: Yale UP.

Reuters. (2025, 25 Eylül). *Tony Blair considered to head Gaza transitional authority*. <https://www.reuters.com>

Rogan, E. (2017). *The Arabs: A History*. New York: Basic Books.

Said, E. W. (1992). *The Question of Palestine*. New York: Vintage.

Segev, T. (2000). *One Palestine, Complete*. New York: Metropolitan.

SETA. (2021). *Filistin'de Statüko ve Türkiye'nin Rolü*. Ankara: SETA.

Sky News. (2025, 26 Eylül). *Tony Blair in talks to lead Gaza authority*. <https://www.sky.com>

Smith, C. D. (2022). *Palestine and the Arab-Israeli Conflict*. Boston: Bedford/St. Martin's.

Süddeutsche Zeitung. (2025, 26 Eylül). *Blair und Gaza: Alte Gesichter*. <https://www.sueddeutsche.de>

Times of Israel. (2025, 18 Eylül). *Blair presents US-backed Gaza plan*. <https://www.timesofisrael.com>

TRT World. (2025, 27 Eylül). *Blair's possible Gaza role sparks controversy*. <https://www.trtworld.com>

Turkish Policy Quarterly. (2020). *Turkey and the Palestinian Question*. İstanbul: TPQ.

Uluslararası İlişkiler Dergisi. (2021). *Filistin Meselesi ve Türkiye'nin Dış Politikası*. Ankara: UİD.

UN General Assembly. (1947). *Resolution 181 (Partition Plan)*. New York: UN.

UN Security Council. (1967). *Resolution 242*. New York: UN.

UN Security Council. (1973). *Resolution 338*. New York: UN.

UNHRC. (2012). *Report on the Gaza Conflict*. Geneva: UN.

Washington Institute (WINEP). (2025). *Tony Blair and the Gaza Transition Plan*. Washington: WINEP.

Yılmaz, H. (2019). *Filistin Sorunu ve Uluslararası Hukuk*. İstanbul: İletişim.

Zreik, R. (2016). *When Does a Settler Become a Native?* *South Atlantic Quarterly*, 114(3).

Al-Ahram Weekly. (2025, 25 Eylül). *Egypt wary of Blair's Gaza role*. <https://english.ahram.org.eg>

Carnegie Europe. (2025). *The EU and Gaza's Future*. Brussels: Carnegie.

Council on Foreign Relations. (2023). *Blair, Iraq, and Transatlantic Policy*. Washington: CFR.

Haaretz. (2010). *Why Blair failed as Quartet envoy*. <https://www.haaretz.com>

Independent Türkçe. (2025, 27 Eylül). *Blair'in adı yeniden Gazze için gündemde*. <https://www.indyturk.com>

Jerusalem Post. (2025, 25 Eylül). *Blair plan divides Israelis and Palestinians*. <https://www.jpost.com>

Middle East Journal. (2016). *Blair and the Middle East Peace Process: An Assessment*. Washington: MEJ.

Observer. (2003). *Blair's Iraq gamble*. <https://www.theguardian.com/observer>

Qantara.de. (2025, 27 Eylül). *Tony Blair and the Gaza dilemma*. <https://www.qantara.de>

RAND Corporation. (2025). *International Administration Models for Gaza*. Santa Monica: RAND.

Turkish Studies. (2018). *Türkiye'nin Filistin Politikası: Tarihsel Bir Değerlendirme*. Ankara: Routledge/Turkish Studies.

United Nations. (2014). *Gaza Reconstruction Mechanism Report*. New York: UN.

Voice of America (VOA). (2025, 26 Eylül). *Blair considered for Gaza transitional authority*. <https://www.voanews.com>

World Politics Review. (2025, 27 Eylül). *Blair's Gaza role: old mediator, new context*. <https://www.worldpoliticsreview.com>

DÜŞÜNCE

DÜNYA'DAN BİR HABER